

ИЗДАЊЕ ШУМАДНСКЕ ЕПАРХИЈЕ

Каленик

4 / 2008

Цена 80 динара

www.eparhija-sumadijska.org.yu

У овом броју:
Батрелос, Лаут, Кордис, Дрилок

МОНАСТИР КАЛЕНИК
600
година

ПРАВОСЛАВНА ГАМЕРИЈА

ЛЪИЛЪАНА РИВИИЪ

ИЗДАЊЕ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

Каленик

Издаје са
благословом Његовог
преосвештенства
епископа шумадијског
Господина Јована

Година XXIX
Број 4, (178), 2008.

Издавач
Српска православна
епархија шумадијска

Издаје
шест пута годишње

Главни и одговорни уредник
Никола Миловић, протојереј

Заменик главног и
одговорног уредника
Негослав Јованчевић

Редакција
Др Зоран Крстић, протојереј
- ставрофор
Миљин Марковић, протојереј
Марко Митић, протојереј
Рајко Стефановић,
протојереј
Драган Икић, јереј
Небојша Младеновић, јереј
Гордана Јоцић
Владан Костадиновић

Уредништво и
администрација
"Каленик"
Владимира Роловића број 1,
34000 Крагујевац,
e-mail :
n.milovic@sezampro.yu

Тираж
5000 примерака

Дизајн и припрема
Дејан Манделц

Штампа
БЕОШТАМПА, Београд

271.222(497.11)
ISSN 182-6166 = Каленик
COBISS.SR - ID 50771212

Сабор светог архангела Гаврила.....	2
Рођење Пресвете Богородице.....	4
Димитриос Батрелос, <i>О схватању воље код светог Максима Исповедника</i>	6
Ендрју Лаут, <i>Мисија Цркве - Патристичке претпоставке</i>	8
Јоргос Кордис, <i>Икона и њено место у православном религиозном животу (наставак из прошлог броја)</i>	12
Дејвид Дриллок, <i>Музика у црквеном богослужењу</i>	16
Јубилеј Епископа шумадијског Г. Јована	21
Обнова манастира Каленића 1928-1930. године	35
Виолета Оцокољић, <i>Прапочеци иконе - Фајумски портрети</i>	37
Владан Миливојевић, <i>Записи у богослужбеним књигама орашачког намесништва</i>	39

Из летописа Епархије шумадијске
Промене у Епархији шумадијској
Служења, приједи и посете епископа шумадијског Г. Јована
Дечија страна

ВЕЛИКИ ЗАСТУПНИК ПРЕД БОГОМ

Света Црква саборно празнује архангела Гаврила, сећајући се многих јављања његових у Старом и Новом Завету и чувајући у уму његово непрестано заступање за род људски

Када се и коме свети архангел јављао? Архангел Гаврило јављао се Мојсију када је овај био побегао од фараона, у пустињи га научио писању књига, исприповедао му историју стварања света и првог човека, Адама, казивао му о свим потоњим годи-

нама, о родослову људи, о потоцу, о вавилонској пометњи народа. Јављао се и пророку Данилу, растумачивши му виђења царства, исприповедавши о ослобођењу народа Божијег из вавилонског ропства и о добу Христовог доласка у свет. Архангел се јавио и Светој праведној Ани у моментима када је она, молећи се у врту, плакала због неплодности своје и предсказао јој рођење из њене утробе Преплагословене Дјеве Марије. Гаврило се јавио и праведном Иоакиму, обзнанивши му исто што и његовој жени Ани. Велики архангел је, након увођења Пресвете Богородице у храм, био постављен од Бога као њен чувар, и сваки дан доносио јој је храну. Он се јављао и свештенику Захарији крај кадионог жртвеника, саопштио му вест о рођењу Светог Јована Претече и везао му језик када је он посумњао у ту вест све до момента када су се речи његове испуниле. Овај велики заступник пред Богом јавио се и Пресветој Дјеви, када је она била обручена Јосифу, и предсказао јој да ће зачети и родити Спаситеља. Када се Господ родио у Витлејему, Гаврило се јавио витлејемским пастирима и саопштио им вест која их је испунила великом радошћу – да се родио Спаситељ, Христос Господ, у

граду Давидовом. Архангел Гаврило јавио се са неба Христу Спаситељу док се молио у гетсиманском врту уочи поласка на добровољна страдања своја и крепио га да истраје у предстојећем подвигу. Јавио се и мирносицама, седећи на камену од гроба, и саопштио вест о васкрсењу Христовом. Најзад, он се јавио и Пресветој Богородици у моментима док се она молила на Јелеонској гори, и саопштио јој вест о њеном часном успењу и пресељењу са земље у небеска обиталишта.

Чему нас учи ово казивање о јављању Светога архангела Гаврила? Прво, томе да са вером и особитим усрђем притичемо заштити и помоћи архангела Гаврила; јер очигледно је да је он, више од свих других анђела, учинио премнога добротворства људима, и да је он уистину велики заштитник и добротвор рода људског. Друго: ово казивање учи нас и томе да благодаримо Господу који је створио бестелесне духове за служење, који се шаљу да служе онима који ће наследити спасење (Јев 1, 14), како бисмо прослављали доброту

Божiju, Његово непрестано старање за наше спасење и безгранично милосрђе Његово. И најзад, треће: ово казивање учи нас да благодаримо свим анђелима због тога што се они стално старају за наше спасење, што нас испуњавају добрим мислима и жељама, што нас одвраћају од рђавих дела и намера, ограђују од тајних напада мрачних духова, узносе наше молитве пред престо Свевишњег (Отк 5, 8) и најзад, заступају се за нас пред Богом. Амин.

Минеј за читање са поукама, 13/26. јул
Превод са руског др Ксенија Кончаревић

СУШТАСТВО БЕСТЕЛЕСНИХ СИЛА У БОГОСЛУЖЕЊУ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Сједињујући се са великим врховним Умом, бестелесни архангеле, Твојим огњеним устима певаш страшну песму, коју певају сви арханђелски чиновни.

Блиско и непосредно стајање пред Вечном и Невечерњом Светлошћу додаје и особити карактер самом суштаству бестелесних сила. Оне су бестелесне у поређењу са нама, али су материјалне у односу на Бога. Суштаство њихово је етерично и огњевидно, како о томе веле наши Свети оци, тајносозерцатељи, тумачи Светог писма и богонадахнути богослови (свети Григорије Богослов, свети Јован Дамаскин и други). У складу са овим, и тамни духови поднебесне злобе, пород пакла, демони – немају тела. (...)

А ево шта слушамо са певнице о анђеоској природи: *Бестелесни анђели, који стоје пред Божијим престолом, од кога сте обасјани светлошћу, сијате вечно јаком светлошћу од које постајете свети; молите се Христу да дарује душама нашим мир и велику милост.*

Превечни Ум, постави као другостепену светлост тебе, Гавриле, који обасјаваш сву васељену.

Објашњавајући ово, свети Назијанзин Богослов говори нам о анђелима као о одсјају савршене светлости, или другостепеним светлостима. Тако и *Октоих*, устима догматичара светог Јована Дамаскина, каже: *Први међу бестелесним силама објављују Божанску светлост...* А Теофан Начертани назива бестелесне силе *светлосним огледалима*, чиме подвлачи да оне, примајући непосредно у себе светлост од Саме Светлости Бога, одражавају га нама као огледала.

Просветљуј тајно чистим приближавањем и богоначелним Твојим сијањем...

Више пута богослужбене књиге називају анђеле другим светлостима:

Обасјавајући се у заједници тајно са Првостепеном светлошћу, архистратиже, уистину си био виђен као другостепену светлост.

Превечни Ум постави као другостепену светлост Гавриле Тебе, да у заједници са Божанским обасјаваш сву васељену.

Светлости богоделатељној Серафими непосредно приближавају се и много пута се насите светлошћу.

Без обзира на стално и непосредно стајање пред Божијим Престолом, анђели ипак не виде Самог Бога и не познају Га савршено, јер *Бога нико није видео никад: Јединородни Син који је у наручју Оца, он га објави* (Јн 1, 18). Анђелима је пак дато само умно гледање лица Божијег, или Његово сагледавање у томе у чему Он благоизволе да им јави своје невидљиво присуство, оно што је Господ изразио у речима: *Анђели... једнако гледају лице Оца мога небеског* (Мт 18, 10).

Кипријан Керн

Радујући се анђелодостојно свебогатим причешћем

Беспочетна си светлост и давалац свог светлојављања, Христе Боже, мисао ми силаском сила својих просветли.

Радујући се анђелодостојно свебогатим причешћем, анђеоски зборови твојим тајнолепим сјајем се озарују.

Као Добри и Животворац, благодатељни Дух који од Оца исходи, небеске силе недодирљивим божанственим благодатима утврди.

Октоих, понедељак, канон бестелеснима, песма прва, ирмос, глас трећи

Просветљују се тајно анђели

Облаци који трисунчани сјај примите, божанственом вољом подајте украс тројични, силом Створитеља вођени.

У свет онима који у те верују анђели се шаљу, као чувари спасења благочестивима, чувајући, Спасе, слуге твоје.

Просветљују се тајно анђели, чистим присуством твојим богоначелним, Христе, обасјани, кличући: Слава сили твојој, Човекољупче.

Свеће што трепере незалазним сјајем и пребожанственошћу Божанства твога јасно се обогатише, чиновни анђеоски, проповедају се.

Октоих, понедељак, канон бестелесним, песма четврта, други ирмос, глас трећи

ХРАМ И ПРЕСТО БОЖИЈИ

Рађа се она у дому Јоакимовом, који је био код Овчијих врата и бива приведена у храм. Потом је, посадивши се у дому Божијем и хранивши се Духом Светим као маслина препуна рода, постала сасуд сваке врлине, одвајајући свој ум од сваке житејске и телесне жеље, чувајући тако, скупа са телом и своју душу девственом, као што је ваљало да чини, пошто је требало да прихвати у своје крило Бога, јер Бог, пошто је свет, у светима почива. Тако она, дакле, гаји светост и показује се светим и чудесним храмом, достојним вишњега Бога (Свети Јован Дамаскин)

(...)

6. Цела благословена творевина Божија лежаше безгласна, ружна, као да је мртва. Пошто је узрочник ове патње, како за себе тако и за преосталу творевину, било то велико сздање које се зове човек, требало је по превеликом милосрђу да приђе доброме Богу. Шта се дешава? Каква се неизрецива чуда збивају? Бог одлучује да закорачи на земљу и тражи се човек који ће га примити да би се људски род ослободио ропства и да би се творевини поново дала лепота. Од многих и чувених мужева који су се повремено појављивали на земљи, као што је на пример творац многих великих чуда, Мојсије, или чувар, рекли бисмо, неба, Илија, и други познати и узвишени мужеви и пророци, нико није могао да пронађе решење проблема који смо напред навели.

Касније, након много времена, долази на овај свет једно уистину узвишено и животворно сздање, небеска роса, један сасуд који ће примити Бога, прекрасна Дјева. Преко ње ослобађа се човек од патње и поново поприма своје првобитно достојанство и задобија царску власт и исмева ђавола, те оковима којима је раније био везан као роб, везује онога који га беше претходно ухватио. Цела творевина сада поново налази своје достојанство и говори о величанствености Творца. Зато што је пронашла састављача химни, мудрог проповедника свога знања, и сада се у целости повинује пророчким речима и устаје да слави Господа. И да скратим, рођење Вечнодјеве и Богородице Марије појављује се као посредник препорода, пресаздања, улепшавања и обнове свега. Толиким благодатима је украшен живот Дјеве. Овај дан њеног рождества толико је радосно и победоносно одјекнуо код свих! Толико много пројављује данашњи празник мистичног созерцања.

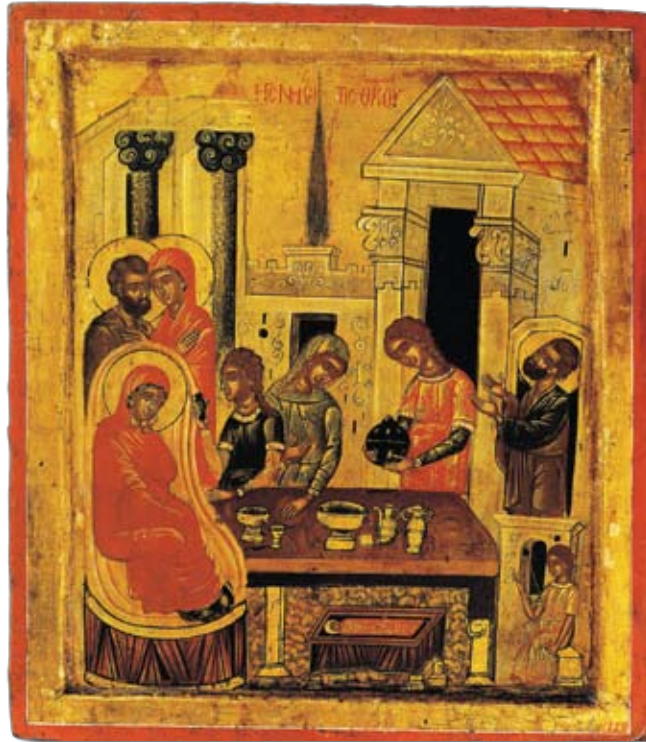
7. Ко би, дакле, могао да схвати или пак речима да опише узвишеност ове Свецарице којом се цела творевина сјајно украси, или њену величанственост

због које је могла да угости у себи чак и Бога и усаврши све оно блиставо и преславно што одликује њу и творевину?

У коликој мери човек уобличује себе да би се уподобио Богу, толико је могуће да од њега прима прикладне дарове и да јача своју везу са њим. Управо стога, будући да се Дјева уподобила Богу у највећој мери, беше могуће да се, преко ње, Саздатељ јави људима. Због тога је и чудесно сједињење с њом

силно засијало и цела творевина је преко Богородице обукла њену свечану одежду.

О њој мислим да је и пророк Давид с дивљењем пророковао, говорећи: *Јер ко је над облацима раван Господу? Ко ће се изедначити с Господом међу синовима Божијим* (Пс 88, 7). Не постоји ниједна твар виша од Блажене и ниједна се није уздигла изнад неба због уподобљавања Богу. Ниједан од будућих људи, баш ниједан, неће се уздићи тако високо. Она је највиша гора на којој је благоизволео Бог да борави. Због тога ваљано мислим да би неко могао да је назове царицом, као што

је Господа назвао извесни Авакум: *Слава његова покри небеса и земља се напуни хвале његове* (Ав 3, 3). *Што је у људи високо, гадост је пред Богом* (Лк 16, 15), као што у Еванђељу свети Лука објави, колико ли, дакле треба сматрати узвишеним то што се налази изнад свих људи – а ја бих рекао и изнад свих анђела – и то што је низвела Бога на земљу? Због тога би говорио истину онај који би устврдио да се ово сазнање налази изнад свих других, осим изнад Бога. Пошто је, наравно, ово дошло с неба, с правом громогласно виче еванђелиста Јован Богослов, говорећи: *Који долази с неба, над свима је* (Јн 3, 31).

8. Будући да се раније земља налазила у беди и била пуна немира и безумља, те као да је дрхтала од греха а сама није могла да пронађе лека који би исцелио патњу и очистио јој болест, и рекао бих још да ју је небо било напустило и да није пружало руке да

Свети Григорије Палама

ДАН КАДА ЈЕ СВЕ ПОЧЕЛО ДА БИВА НОВО

(...)

2. Уколико је потребно да се издвоји неко време погодније од осталих (времена), као што, на пример, постоји време сетве и време жетве, време сађења и време сабирања плодова, као што постоји време сваком другом делу, открићеш да се и за добра дела време различито усаглашава. Сада је јесен, и у њој првенство припада овом месецу (септембар), који рачунамо као први и као почетак године, јер је тада постављен почетак нашем спасењу, што данас и прослављамо. Будући да је ова свештена свечаност и празник који данас славимо наш први благодатни призив и пресаздање, то је и дан са којим је све почело да бива ново, са којим је започело смењивање привременог закона трајним, слова духом а сенке истином.

3. Данас се, дакле, открио нови свет и чудесни рај, у којем се и из којег се родио Нови Адам, да би старог Адама пресаздао и васцели свет обновио. Овог Адама који неће бити обманут него ће, напротив, сам обманути обмањивача и даровати слободу онима, што су услед демонске обмане постали робови греха. Данас се на земљи приготови чудесна књига (Ис 8, 1), али не књига уобличена речима већ способна да у себи тајинствено носи саму живу Реч, и то не ону реч коју ветар носи, него Реч небеску, не реч створену да би пропала него ону која све што јој се приближи отима од пропадљивости, не реч насталу кретањем људског језика, него Реч превечно рођену од Бога Оца.

Данас се показује одухотворена и нерукотворена скинија Божија, логосни (словесни) и духовни кивот Хлеба Живота који нам је уистину *послан са небеса* (Јн 6, 32-33). Данас, како каже Псалам, *истина изникну од земље*, истински небески украс благородства човечијег, и *показа се са небеса Правда* (Пс 84, 12), која је и самог началника и истинско начело неправде одагнала, и будући неправедно осуђена и праведно осуђујући, свезала је силнога у злу и сасуде његове преотела (Мт 12, 29) и пресаздала, показујући да су ови способни да у себи понесу праведност Божију. На тај начин су се вером у њега оправдали заточеници греха, јер их је узео да би вечно са њим живели, док је кнеза греха, свезавши га неразрешивим оковима, предао вечном и мрачном огњу.

Данас, по пророчком предказању, изниче лоза (жезл) из корена Јесејевог и цвет (Ис 11, 1) који неће увенути поново призива нашу природу, иако је ова увела и због тога отпала од неувелог места наслађивања, које води цветању и дарује вечно цветање, узноси на небеса и уводи у рај. То је жезло којим Велики Пастир управља словесно стадо на вечне пашњаке, те када се наша природа ослони на ово жезло, збацује са себе прастару слабост и немоћ и лако се креће ка небу, оставивши испод себе земљу онима што су склонили земном, будући да немају такву потпору.

понути неки спасоносни лек болесници. Дакле, аки би ико окончао ту пољуљаност и уклонио непријатан мирис патње, то беше Дјева, сјајна исцелитељка, која би с правом могла да се назове и небеском.

Чини ми се да се на ово односе Давидове речи: *Земља се тресијаше, и небо се растапаше* (Пс 67, 9). Мислим да је пророк требало да користи реч капи, да би назначио како се небо није отворило и није пустило незадрживу разорну навалу кише, као некада давно када је људима био потребан мали ковчег да би се спасило неколико семена живота, те се након њиховог спасења појави нови немир на земљи, који беше безумље; но, да бисмо говорили с доличном побожношћу, рећи ћемо да је небо, након што је оросило овај целебни и прекрасни леп цвет, односно Свобеспрекорну, покропило својим миомиром и људе.

Будући да нам је знано да се преко Богородице Бог постарао за нас, разумемо и оно што казује Писмо: *С неба гледа Господ, види све синове људске, с престола, на коме седи, погледа на све који живе на земљи* (Пс 32, 13-14). Неоспорно је да је Свечедна храм и престо Божији, баш као и да је о њој самој изречено: *Господ је у светом двору свом, престо је Господњи на небесима* (Пс 10, 4). Због свега овога ако неко назове Дјеву небом и плодом небеса, по мом мишљењу, неће бити далеко од истине.

Иако Дјевини преци потекоше од земље, носећи печат судбине Адамове, не треба се побојати и прећутати то да је блажена Богородица небо и да потиче с небеса. Чак и земља напаја биљке росом која долази с висине, с неба, да би родила и произвела користан плод. Ко прави кип од злата, не производи сам злато, већ у изради нуди само вештину свога заната а не и материјал.

Исидор Глава,
архиепископ солунски (1342-1396)
Превод Јасмина Ђекић

О СХВАТАЊУ ВОЉЕ КОД СВЕТОГ МАКСИМА ИСПОВЕДНИКА

Овим кратким текстом о схватању воље код светог Максима Исповедника најављујемо излазак из штампне књиге *Византијски Христос (личност, природа и воља у христологији светог Максима Исповедника)* угледног грчког теолога Димитриоса Батрелоса

Како је већ поменуто, у својим напорима да се супротстави монотелитству, Максим је вољу начинио средиштем своје Христологије, и вероватно може бити сматран првим који је на хришћанском Истоку у потпуности схватио њене способности. Пре него што довршимо испитивање Максимове диотелитске Христологије у контексту у коме је његово схватање суштински развијено, а као додатак ономе што смо рекли у претходним одељцима, сматрамо значајним да се укратко усредсредимо на Максимово схватање неких од средишњих обележја људске воље и њиховог ширег значаја.

За Максима, људска воља је заједничка свим људима и означава људску природу. Ипак, начин на који се она остварује зависи и карактерише се личношћу. Овај увид се тиче Максимове Христолошке визије, која истиче Логоса као личног субјекта, који је, имајући људску природну вољу и енергију, способан да хоће и да саврши наше спасење не само као Бог већ и као човек. Надље, то је један увид који изгледа очувава добру равнотежу између природе – заједничко – Логос, с једне стране, и личност – засебно – тропос, с друге, такође и на нивоу воља.

Надаље, како смо раније показали, према Максиму, воља је у вези, али није истоветна са интелектом. Ова релативна независност воље од интелекта представља очигледну супротност суштинском делу древне јелинске философије. Различите крајности древне јелинске мисли виде вољу као тако зависну од разума да се она не може сматрати засебном способношћу, те је углавном сведена на споредни производ свести. Тако је чак повремено сматрано да се проблем зла суштински тиче незнања, а не човекове самоодређујуће болесне воље.

За Сократа, на пример, нико не чини зло са намером. Свако зло дело се збива или због незнања или због чињенице да злочинилац дела противно разуму јер су његови бесловесни нагони јачи од разума. Изгледа да Аристотел види «везу између неопходности суда предоченог интелектом и деловања које непосредно следи», што не оставља простора за способност хтења. За Стоике, «хтење или жеља јесу врста уверења», а Плотин се «залаже за идеју да словесна душа не може вољно или са знањем да греши». Уколико би се усвојила хришћанска верзија ових идеја, спасење би нам суштински дошло преношењем знања.

Тврдњом да је Христос усвојио не само људски ум већ и вољу, Максим се држи библијског и опште-хришћанског схватања човековог односа са Богом и његовог пада и искупљења, које се разликује, и често је неусагласиво, са поменутим философијама.¹

Штавише, како смо видели још код Диодоха Фотичког, Максим поистовећује људску вољу са самоодређењем. То, очигледно, подразумева да човек, и Христос као човек, није потчињен детерминизму, што је у јасној супротности са оним што је предлагано у различитим видовима философских и религиозних учења пре Максима.² Како је Дусе исправно показао, Максим подразумева да човек није потчињен нити спољашњем нити унутрашњем детерминизму. Максим каже да је све у словесној природи вољно, и, даље, да човек покреће своју сопствену природу у складу са својом вољом. Као је раније речено, то не указује да, према Максиму, човек нема суб-рационалне нагонске жеље, већ да он сам одређује да ли ће или не и када да их задовољи.

За Максима, људска воља није по неопходности нити зла нити је, пак, потчињена могућности бирања зла. Максим се противи гледишту које је изнео Полемон, према

коме људска воља, чак и на ступњу обожења, може да води у грех. Према Максиму, људска природа и њена воља нису зле, пошто их је Бог створио. Тако, наша људска воља не треба нити да буде пригушена божанском вољом нити да у њу буде апсорбована. Христос је усвојио, исцелио и обожио нашу вољу. Није је уништио, него је кроз њу испунио наше спасење. У Њему, она остаје различита од божанске воље, како што то остаје и код светих на небесима.

Како је већ поменуто, за Максима, људску вољу карактерише самоодређење. Али то самоодређење није по неопходности повезано са могућношћу бирања између добра и зла. Самоодређење а не избор, јесте особина воље. Ово се тиче чињенице да Христос и свети на небесима поседују самоодређујућу људску вољу, иако је за њих немогуће да изаберу зло. Ипак, Максимово искључење могућности да Христос одабере зло не значи по неопходности да је и изабирање искључено из Њега. Како је Пол Хелм приметио «пошто се може замислити више од једне *безгрешне* могућности која се може изабрати, не можемо да усвојимо стриктни детерминизам за Христа *non posse peccare*».³

Наведени увиди нас подсећају да, према Максиму, самоодређење човека одражава самоодређење Божије (за кога избор зла уопште није могућ).⁴ Изгледа да древна јелинска мисао није сматрала Бога апсолутно самоодређеним, због одсуства учења о стварању *ex nihilo*. Како Платон тврди у *Тимеју*, Бог није створио свет, већ је уредио хаос у космос користећи материју и форме које предпостоје независно од његове воље. Тако је чак и Божије самоодређење посматрано као нешто њему спољашње. То очигледно значи да људско самоодређење не може наћи коначну онтолошку основу чак ни у самом Богу. Насупрот томе, хришћански Бог не само што је створио свет, већ је са њим у односу на вољној основи, тако да је једино ограничење Његовог самоодређења оно што Он сам одлучи.

Тако, ако се коначна онтолошка основа човековог самоодређења налази у самоодређењу Божијем, сваки акт хтења који отуђује човека од Бога, или се чак отворено противи Његовој вољи, доводи у опасност однос између човека и Бога, Који је узрок и извор човековог самоодређења, отварајући тако пут робовању страстима и смрти.

Јован Зизијулас тврди да стварање *ex nihilo* подразумева, на пример за Атанасија, да је свет онтолошки утемељен на Богу, те да је једини пут за њега и за човека којим би избегао повратак у ништавило, заједница са Богом.⁵ Изгледа да Максим усваја ово Атанасијево гледиште. У једној од најзначајнијих *Амбигви*, он тврди да је човек створен да би се кретао према Богу. Тако, «пошто се човек кретао својевољно и непажљиво и противно својој природи» од Бога, «он је био у опасности да се врати у ништа», стога је Бог постао човек како би спасао човека.

Ипак, за Максима, спасење није ограничено усвајањем природе о чему говори Халкидонски *орос* вере. Спасење се такође односи и на људску историју

Исуса и на испуњење воље Оца, што укључује људску послушност Сина Оцу,⁶ што Максим доводи у везу са људском вољом Сина. Максим тако не наглашава само јединство нашег човештва са Богом, већ и на основу људске самовласне послушности Сина Оцу премозићује јаз између «мистичког» и «етичког» приступа Христологији и сотириологији, која су оба истицана и у древности и у савремено доба.

Напокон, Максим види јасне последице васпостављања нашег односа са Богом. Према *Амбигви* на коју сам се управо позивао, испуњењем воље Оца, које је извршено Христовом самовласном људском вољом – као што знамо из Максимове диотелитске *Опскуле* – Христос је успео тамо где је човек омануо, тј. у измиривању свих подела – између човека и жене, раја и настањеног света, небеса и земље, интелигибилног и чулног, и на концу, између Бога и његовог створења. А на тим поделама се темељио човеков онтолошки и егзистенцијални безизлаз.

превео са енглеског: Александар Баковац

Напомене:

1 Чињеница да Максим доводи у везу самоодређење са словесним делом људске воље је несумњива, као што је то и чињеница да он уочава везу између незнања и греха. Ипак, он не своди било вољу на интелект, било грех на незнање. За Максима, грех често није само последица сазнајног неуспеха, већ представља самоодређујући акт нашег хтења које се разликује од воље Божије и често јој се отворено супротставља. У складу с тим, начин на који Максим разуме послушност – нпр. када је реч о гетсиманској молитви – тешко да је усагласив са Сенекиним датумом «Ја нисам послушан Богу, него се са њиме слажем» (Видети *Epistle* 96. 2, наведено код Dihle, *Theory of Will*, 18).

2 За стоике, нпр. «свако дело, чак и најбезначајнији детаљ свакодневног живота, јесте предодређен по природи или судбином на истоветан начин као и космичке појаве» (Dihle, *The Theory of Will*, 41). Фатализам и детерминизам који карактеришу валентијански гностицизам, барем што се тиче спасења пнеуматика и избора, такође су често наглашавани.

3 С обзиром на то, добро је присетити се горе наведене напомене о Христовом уласку у кућу у области Тира и Сидона када је желео да то нико не сазна (Мк 7, 24).

4 Није нам намера да на овај начин уведемо неку врсту неповратног антропоморфизма који би указивао да се Бог суочава са изабирањем на исти начин као и ми, или да Он мора да испуни неку етичку норму.

5 Зизијулас се позива на Атанасијев трактат *О оваплоћењу*.

6 Та послушност ни на који начин није наметнута. Напротив, то је слободни израз Синовљеве љубави према Оцу.

Ендрју Лаут

Мисија Цркве

Патристичке претпоставке

Зборник текстова *Савремена православна теологија из којег преносимо овај чланак је у припреми за штампу и биће објављен у оквиру издавачке делатности шумадијске епархије*

во је много проблематичнија тема него што може да се претпостави. Сам Нови Завет представља слику мисионарског покрета, и током Христовог времена и после Његове смрти, Васкрсења, и посебно Вознесења и Педесетнице – заиста, два последња догађаја изгледа да су представљена као два догађаја у историји спасења која дају снагу посебној апостолској мисији. Док ово изгледа неоспорно тачно, тешко је разоткрити било какво јасно учење о мисији Цркве из учења патристичког периода, ако схватамо овај период као следујући апостолском периоду, прикладно тако названом. Само бих да дам две илустрације ове супротности између апостолских и патристичких ставова о мисији.

Сам Нови Завет садржи два веома јасна навода мисије оних који прате Христа. На првом месту је то: „Идите, дакле, и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа. Учећи их да држе све што сам вам заповедио; и, ево, ја сам са вама у све дане до свршетка века. Амин“ (Мт 28, 19-20). На другом месту, ту је Христова порука у дужем завршетку Марковог Јеванђеља, које данас уопштено научници посматрају као каснији додатак Јеванђељу, али и поред тога то је део црквеног канонског текста: „И рече им:

Идите по свему свету и проповедајте јеванђеље сваким створењу. Који поверује и крсти се биће спасен, а који не верује биће осуђен. А знаци онима који верују биће ови: именом мојим изгониће демоне; говориће новим језицима; узимаће змије у руке; ако и смртно што попију, неће им naudити; на болеснике полагаће руке, и оздрављаће“ (Мк 16, 15-18). Како Оци тумаче ове текстове? Скоро без разлике они су тумачени историјски, тј. односе се на историјске ситуације у којима су се апостоли којима се Христос обраћао налазили. Тако, свети Јован Златоусти, у својој последњој омилији на Јеванђеље по Матеју, говори о начину на који сећање на тај дан остаје апостоли-

не наследници апостола (*Беседа 90 на Матеја, 2-3*). Исто је и са Јевсевијевим приказом мисије апостола после Вознесења: он цитира Мт. 28, 19 као испуњено у историји тих година.

Када су ови пасуси тумачени као носиоци поруке оног времена, та порука није била о мисији као таквој: она је била порука о учењу о Тројици (Атанасије, *Ad Serap.*, 1.6,8, итд.; Епифаније, *Ancoratus* 7.1; 8.7), или о крштењу (Тертулијан, *De Bapt.* 13.3; Кипријан *Ep.* 27.3), или о неопходности држања Христових заповести (као Златоусти, већ цитиран, или Кипријан, *Ep.* 63.18), или да је оно што је Христос заповедио апостолима да проповедају било „Хришћанство“ (Јевсевије, *Dem.* 1.6.74-5).

Други пример само истиче ову тачку у тексту *Дидахи*, за који мислим да припада првом веку после Христа, у којем се помињу две врсте хришћанских посленика: са једне стране, апостоли и пророци, а са друге, епископи и ђакони. Ови други су јасно локални служитељи хришћанских заједница (*Дидахи* 15), док су први путујући мисионари, који не треба, по правилу, нигде да се населе, иако *Дидахи* предочава ту могућност. Ако ово одражава хришћанску ситуацију у првом веку (и не видим разлога да се у то сумња, иако бих додао *приговор* да *Дидахи* вероватно предочава одређену локалну ситуацију), онда имамо супротност између мисионара – које зовемо апостолима и про-

роцима – и локалних служитеља – званих епископи и ђакони – чија служба се тиче локалних заједница које су их поставиле. Ако сагледамо Цркву онакву каква је постојала на крају другог века, ако не и раније, онда видимо Цркву у којој је било какво нарочито мисионарско служење – оно апостолско или пророчко – изумрло, и дотадашње служење Цркве је било замењено насušним пастирским служењем – епископа, свештеника и ђакона. Ако је Црква била обликована у деценијама после Вознесења и Педесетнице кроз служење апостола и пророка да буде мисионарска Црква, изгледало би да ће до краја другог века та улога бити испуњена и да ће Црква постати гру-

па насељених заједница, са неопходним пастирским служењем епископа, свештеника и ђакона. Ако је ово случај, онда је чињеница да су Оци тумачили Исусову поруку апостолима као историјски ограничену, једва изненађујућу: то је једноставно потврђивање начина на који се Црква развила од свесности до мисионарског позива. Отворено говорећи, онда су патристичке претпоставке о мисији да је она била историјски рана фаза Цркве, а сада је прошлост.

А постоји много доказа који потврђују ову тврдњу. Хајде да поново сагледамо како се Црква развила до краја другог века. То је била, као што смо видели, Црква која се настанила са неопходним пастирским служењем. Ово пастирско служење, које је у свакој заједници предводио епископ, служило је заједници која је била дефинисана као основна јединка медитеранске цивилизације бар од времена Херодота: град (раније независни град-држава) са својим залеђем (свга), који је образовао, у већини случајева, економски самодовољну целину. Колико дубоко је ова основна чињеница посегнула у црквену самосвест је очигледно у молби из Јектеније: «Υπερ τῆς πόλεως ταύτης, ... πάσης πόλεως, χώρας, καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν»¹ – људи живе у градовима и у својим χώραι, и локална (помесна) Црква је градска црква. Ово поистовећивање локалне Цркве са основном јединком медитеранског света – за Цркву Римског Царства – је било део начина на који се Црква угнездилa у административне структуре Римске Империје, са локалним Црквама груписаним у провинције, сваком је

управљао митрополит, епископ провинцијалног метрополиса, што је потврђено као „древни обичај“ на Сабору у Никеји 325. године (види каноне 4 и 6). Како је Римска Империја постепено прихватила хришћанство трагом Константиновог обраћења, обликовање структура Цркве према структурама Империје носило је са собом осећање симбиозе између Цркве и Империје, очигледан начин на који је царска владавина насељеним светом (οἰκουμένη) одражавала космичку владавину Речи Божије, до обреда паљења свећа и тамјана, којим су најпростији верни поштовали иконе. „Хришћанин“ и „Римљанин“ постали су исто: истоветност која се изненађујуће види у начину на који свети Патрикије, један од ретких

хришћана раних векова који је основао Цркву ван империјалних граница, користи реч *Romani* када мисли „Хришћани“.

Ако сагледамо који доказ онога што може да се назове мисионарска активност постоји после другог века, оно што углавном налазимо, иако не у целисти, подржава слику која избија на површину. На првом месту ту је свети Григорије Чудотворац, Оригенов ученик, епископ Неокесарије и евангелизатор Понта на северу Мале Азије. Овај случај, морам признати, не одговара уопште обрасцу који сам осликавао. Јер Григорије представља управо *епископа* који евангелизује своју епархију: када је стигао тамо (у Неокесарију) било је само седамнаест хришћана, а у време његове смрти остало је само седамнаест пагана! Овај успех он је постигао проповедањем, али

још више својим чудима, и у овоме он се повиновао обрасцу апостолске мисионарске активности описане у Делима Апостолским. Потом, ту је још један Григорије: свети Григорије Просветитељ, евангелизатор Јерменије. Али у овом случају, он као лаик хришћанин сеје семе хришћанства у Јерменији, и посебно својим мучеништвом, када га је мучио цар Тиридат јер је одбио да учествује у паганском пиру. Тек после обраћења цара и царевине, он постаје посвећени епископ Ечмиазина, Католикос Јерменије, као врховни (прво)свештеник Цркве коју је основао. Слично је и у случају Фрументија, евангелизатора Етиопије: њега је за епископа поставио Атанасије, да буде пастир Цркве која је већ постојала као резултат мисионарске активности њега и његовог пријатеља Едесија као лаика.

Мој последњи пример је Улфила, апостол Гота. Ово је интересантан случај, због занимљивог начина на који је Улфила запао у специфичну историјску ситуацију. Он сам је постао хришћанин у Цариграду 340-тих, када је главни град био центар аријанства, и због тога је он проповедао аријанско хришћанство својим земљацима Готима, који су били испомаћ или савезници царској војсци, задужени за одбрану Дунава. Како је све више Гота приступало Царству, нарочито током владавине злосрећног Валенса (364-378), они су прихватили царско хришћанство, уствари аријанство. Под Теодосијем I, Царство је прихватило православно хришћанство, али су Готи остајали верни својој традицији, аријанском хришћанству, са

Оци Андрей Давидов - свети Јован Богослов

својим готским Светим Писмом. Чини ми се да је наредног века или касније, ово довело до нелогичне али веома погодне ситуације: Готи су остали архетип варвара и само су се појединачни случајеви асимиловали у Царство – и њихов аријанизам их је издвајао од Католичанског Царства, стварајући религиозну дискриминацију која је потврдила политичку и социјалну дискриминацију. Тако су Готи постали хришћани, као римски савезници, који су у тој фази могли да се стопе са Римљанима, као што се десило у трећем веку, али су остали аријанци, као знак варварског статуса до којег су били потиснути политичким потребама четвртог и петог века. То је занимљива потврда идентитета римских и католичанских хришћана!

Али хајде сада да сагледамо, не историјске примере мисионарске активности (чак иако су представљени у више митолошком облику), већ приче о мисионарској активности које су биле популарне у четвртном и каснијим вековима – под којима подразумевам апокрифна дела апостола, од којих су многа млађа од четвртог века, као и приче које припадају четвртом веку као што су *Clementine Homilies* и *Recognitiones*. Мислим да овде проналазимо додатне потврде моје теме: јер се ове популарне приче осврћу ка апостолском добу као добу мисионарске активности, и видимо да ову активност чувају апостоли и они „равноапостолни“ - епископи се једва помињу. Ту је прича о Авгару из Едесе, његовој преписци са Исусом, и следећу преобраћењу за које је заслужан Тадеј, послат по Томиној наредби – прича којом Јевсевије завршава прву књигу своје *Црквене Историје*. Затим су ту додатне приче о Томи који га води у Индију, повезане са *Делима Томиним*.

Сличне приче су настале о другим апостолима: на пример, Андреј стиже до Патраса, где је мучен. Али ово су приче које се не тичу само самих апостола, већ нам такође говоре о „равноапостолним“ женама као што је Текла, која је представљена у *Делима Павла и Текле* као проповедница и мисионарка попут Павла, равна њему, равноапостолна. Али ово уводи још један елемент у слику коју осликавају ови апокрифни списи, тако популарни у четвртом веку и

касније: Црква апостолског доба која се брзо шири није само исход апостолског учења, чуда и херојског мучеништва, већ је чврсто везана за идеал девствености, односно целибата. (Теклина популарност је била огромна, и без сумње плебејска: тајно име Макрине, сестре Василија Великог и Григорија Ниског је било Текла.)

Изгледа ми да постоје неки уопштени обрасци који извиру из ових крајње импресионистичких погледа на појам мисионарске активности у Цркви Отаца, нарочито Отаца четвртог века. На првом месту, апостоли и епископи изгледа представљају два различита идеала у руковођењу Црквом: апостоли су лутајући мисионари, проповедници, чудотворци, мученици, док су епископи пастири који остају са својим стадом (епископима је забрањено да прелазе са седишта [једне епархије] на друго [тј. из града у град – прим. прев.] – Први Сабор у Никеји, канон 15 – иако је ово канон који се следи више кршењем него придржавањем). На другом месту, ова супротност се види у патристичком периоду као супротност између историјског доба апостола, које је прошлост, и садашњости. Али ова супротност између прошлости и садашњости је била супротност која је дубоко зашла у свесност Цркве Константина и његових наследника. То је била супротност између Цркве која је у рату са политичким ауторитетима и Цркве која се убрзано удружује са њима – супротност између Цркве мученика и Цркве у којој више нема мучеништва – Цркве изнад и против света и Цркве одомаћене у свету. Али хришћани су знали да никада не могу бити у потпуности одомаћени у свету – они су „странци и дошљаци“,

„траже Отацбину“, желе „бољу, то јест небеску. Зато се Бог не стиди њих да се назива Бог њихов; јер им је припремио Град“ (Јевр 11, 13-16). Занимљиво је – и више од тога, претпостављам – да је овај осећај бивања вечитим дошљаком, идеал *xeniteia* или *странствовања*, извор неких упечатљивих примера мисионарске активности у каснијем патристичком периоду. Најочигледнији је пример ирских монаха: Колумбо (Columba) који напушта своју родну Ирску, и

оснива манастир у Шкотској, одакле се хришћанство шири даље; његов ученик Ајдан (Aidan), који иде у Линдисфарн и доноси хришћанство у Нортумбрију (Northumbria); Колумбанус (Columbanus), који путује широм Европе до Бобија – традиције која је остала важећа за њихове англо-саксонске наследнике, посебно Бонифација. Али ово није пример који је омеђен западном границом римског света. Ваилхе (Vailhé)

говори о Јовану Мосху, аутору Лимонариона или *Духовног луга*, као о „се juif-errant monastique“.² Овај „монахујући лутајући Јеврејин“ није само путовао од манастира до манастира, сакупљајући величанствене приче, већ је провео отприлике једну деценију у Египту помажући Јовану Милостивом у његовим покушајима да врати своју епархију халкидонском православљу – не само из монофизитизма, већ такође и из обесног паганизма.

Ово осећање не бивања домаћим у свету може да се прикаже и на другачији начин: можемо говорити о осећају блискости долазећег Царства Божијег, о *есхатолошкој* свесности. Већина савремених проучаваоца Новог Завета би нагласила есхатолошку димензију мисионарске активности Христа и апостола: у Мк 13,10, Христос каже да Јеванђеље мора да се проповеда свима народима пре краја; и у 1 Кор 9, 16-23, Павле каже да је под таквом принудом. Стога уопште није изненађујуће што је слика мисије апостола у апокрифним делима повезана са чудима, мучеништвима и аскетским идеалом девствености: чуда су „знаци“, *shmeia*, не само деловања моћи, већ опипљиви докази Царства Божијег које продире у овај свет: мученици ране Цркве су били војници из првих редова у апокалиптичној борби између сила зла које имају утицај у овој свету и снаге добра долазећег Царства (због тога су искази раних мученика прожети сликовитим излагањем из јеврејске апокалиптичке књижевности); и девственост која, у оквиру хришћанства, није најпре део личног аскетизма, већ знак Царства Божијег. Није изненађујуће, онда, да су монаси често били приметнији у хришћанској мисионарској активности од четвртог века наовамо: независно од примера мисионарског утицаја на монашко *xeniteia*, управо поменуто, мисли се на монахе светог Григорија Великог који су послати у Енглеску пре четрнаест векова, на крају шестог века, или на

свете Кирила и Методија, словенске апостоле, из деветог века, и њихове ученике монахе, или на улогу онога што је професор Димитрије Оболенски назвао „међународни исихазам“ у евангелизацији Русије.

Које су стога патристичке претпоставке за мисионарску активност? У суштини, та „мисија“, или „проповедање“ или шта већ, није уопште људска активност помоћу које једна група покушава да промени

мишљење другима тако да би они приступили групи која „шири јеванђеље“. Није да се хришћани у патристичком периоду нису бавили таквом активношћу, иако чујемо много више о томе односно других хришћанских група, већ они нису видели такву активност као апостолску мисију Цркве. Мисија, у том смислу, је објављивање блискости Царства Божијег, буђење осећања о том другом свету – Граду који је Бог за нас припремио – који је наша Домовина, где ми заиста припадамо. Као посебна активност, мисија је виђена као нешто што је припадало апостолском добу – иначе, изгледа да је она нешто што је обухваћено покушајем да се живи у сенци долазећег Царства, покушајем чији је архетип постало монаштво. Можда разлог недостатка осећања за мисионарску активност као посебну активност, службу Христових следбеника, лежи дубље, у осећању да свесност о блискости Царства не одваја хришћане од других, као спасене од проклетих, већ открива наше најдубље саосећање са читавим људским родом у схватању да сви ми, свети и грешници, верници и неверници, треба да чујемо исти позив – позив на *metanoia*, позив на покајање.

превели са енглеског
Маријана и
Срећко Петровић

Напомене:

1. „За овај град... за сваки град, крај (или: земљу) и оне који вером живе у њима, Господу се помолимо“
- 2 S. Vailhé, "Jean Mosch", *Échos d'Orient* 5 (1901.), стр. 107-116.

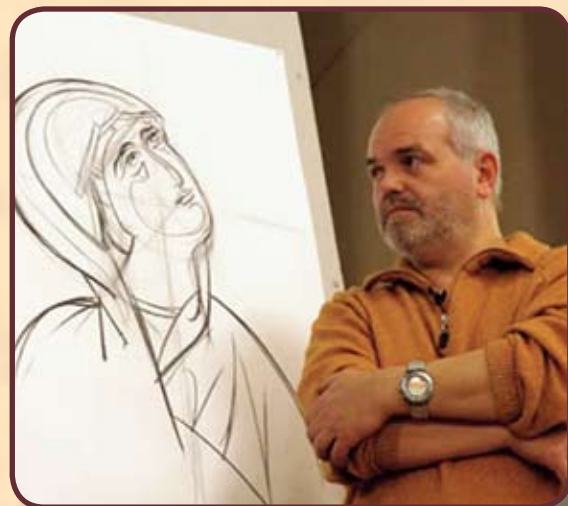
Икона

Јорџос Кордис

и њено место у православном религиозном животу

(Наставак из прошлог броја)

Др Јорџос Кордис је познати иконописац и предавач на Богословском факултету у Атини. Његове слике и гравире излагане су на преко двадесет самосталних изложби у Грчкој и шире и такође на много групних изложби. Насликао је многе иконе, фреске у црквама и светим местима у Грчкој, Либану, Светој Гори... Написао је многе студије и чланке о византијском сликарству и теологији иконе и њеној естетици. Текст који следи прочитан је на рестаураторској радионици на Норвешком институту у Атини, марта 2005. године

Основни принципи начина византијског сликања

во је најтежи и вероватно најважнији део наше презентације, јер ћемо сада покушати да објаснимо сам смисао византијског сликарског система, разлог за уметничка решења његовог стила који заиста објашњава улогу иконе у православној заједници.

Многи проучаваоци византијске иконографије често су покушавали да разумеју разлог за избор византијских иконографа који се односи на скривено теолошко значење. Стога, они закључују да је византијско сликарство специфичан експресионизам средњег века, тј. да сликарски језик кроз који сликар изражава теолошку истину разара нормални облик осликаваног субјекта. Византијски уметнички речник није ништа више него код знакова који упућују на скривена значења.

Међутим, овакво тумачење не може објаснити избор византијског уметника да слика на специфичан начин и на тај начин и организује сликарске површине следећи устаљене принципе. По мом мишљењу, разлог за византијско сликање треба да тражимо у његовој функционалности и улози коју иконе имају у хришћанској заједници. Пре свега предлажемо неколико основних претпоставки за правилну интерпретацију оваквог начина сликања. Византијска иконографија се развијала да би служила хришћанској заједници, а не да би била индивидуални израз сликара.

Грађевина цркве је увек била у средишту хришћанског богослужења, место на ком су се хришћани скупљали како би комуницирали са Богом. Ова грађевина од шестог века постала је видљив израз еклесије, то јест, односа човека и Бога, и добила је назив Црква. Дакле, сама грађевина цркве представља, у видљивом и читљивом облику, значења

православне цркве, у стварној и могућој заједници са Богом у Христовој личности.

Свако архитектонско решење грађевине имало је теолошко значење, које је било сасвим разумљиво за византијско друштво тога времена. После шестог века преовладале су цркве које у основи имају уписани крст са куполом, јер оне визуелно подржавају горе наведена значења. У овом архитектонском поретку правоугаони облик Цркве означава земљу, створени свет док купола указује на небо, тј. на нестворену Божију присутност. Крст, чији је облик сачињен од правоугаоника и који чини основ цркве, означава распеће и страдања Исуса Христа која су допринела ослобађању човечанства од греха. Учитавање преграда у цркву са специфичним теолошким значењима утицало је на иконографске програме и распоред фресака. Дакле, Христос, оваплоћени Син Божији, који је преузео људску природу, заузима центар куполе. Анђели и остале небеске силе налазе се око Христа Сведржитеља. У тамбуру куполе сликари обично осликавају старозаветне пророке због тога што су они прорицали оваплоћење Сина Божијег. У пандантифима испод куполе осликавана су четворица јеванђелиста јер су они били људи који су описали догађаје Христовог земаљског живота, они су сведочили о истини оваплоћења, распећа и васкрсења Исуса Христа. У ниши апсиде преовлађује приказ Богородице шире од небеса. Она држи у рукама Христа и објављује истину оваплоћења, тј. успостављену заједницу Бога и човека.

На зидовима основне цркве, правоугаоницима који означавају земљу, осликавају се догађаји из Христовог овоземаљског живота. У најнижој зони, тик уз вернике, сликају се светитељи цркве који су приказани фронтално како би комуницирали са посматрачима и водили их у духовном животу.

Основни иконографски програм православне цркве, како је заснован после иконоборачког периода, видљива је манифестација концепта цркве као тела Христовог у коме верници учествују.

Евхаристијски реализам

Евхаристијски реализам православне цркве је, по мом мишљењу, прави смисао византијског начина сликања. Како је раније примећено, идеја да је Црква видљиво Христово тело објашњава конструкцију цркве али не даје интерпретацију начина сликања. Због тога ми тражимо његов смисао/разлог у православном схватању свете литургије и још специфичније у начину на који православни верници схватају свето причешће.

Свети Игњатије, владика Антиохије у Малој Азији и ученик светог Јована Богослова, даје нам у свом писму сведочанство истинског разумевања евхаристије (светог причешћа). Он потврђује да се тамо одвија истинска промена хлеба и вина која се хришћанима даје од Бога као знак њиховог целовитог живота. Свети Дух, треће лице Свете Тројице, после епиклезе свештеника силази на свете дарове и мења их у Тело и Крв Христову, без промене њихове суштине. У ствари, као што ће то касније бити појашњено, (у 14. веку) од стране светог Григорија Паламе, епископа солунског, нестворене Божије енергије мењају Дарове и тако свето причешће није изједначено са божанском суштином. У том контексту ми треба да чувамо у свести да за православне хришћане Бог долази у слави и остварује заједницу између човека и Бога. Бог долази човеку, дакле постоји покрет из трансценденталне стварности према земаљској стварности. Због тога, ако желимо да преведемо овај покрет у временским терминима, можемо да кажемо да Бог долази у наше време. Он долази у садашњост; Он „упада“ у наше животе, у нашу димензију простора и времена.

Наравно, овај „упад“ није чудан и необичан у теолошкој хришћанској традицији, јер тачно разликовање између нестворене Божије стварности и његовог створења неизбежно води у откривање Бога. Зато што човек не може достићи Божанску стварност – због својих слабости и ограничења – Бог „упада“ у човекову реалност и објављује истину у појмовима разумљивим човечанству.

Касније, није тешко пронаћи одговарајуће референтне тачке у православној иконографији и то исправно интерпретирати као развој византијског начина сликања.

Ова референтна тачка није иза слике, већ испред ње. Византијски сликар не ствара различиту „иконичну“ реалност, у којој насликане ствари постоје.

Он ствара на сасвим другачији начин од западног ренесансног сликара чији је циљ да створи објективну слику, слику која стоји наспрам посматрача и има своје сопствене димензије простора и времена. Напор који западни уметник после Ренесансе покушава да пренесе на посматрача састоји се у томе да на слици створи другачију реалност. Због тога он користи специфичну перспективу да нацрта описане ствари и подвуче боју на посебан начин. Дакле, он успева да створи илузију независног уметничког простора и он заиста уништава јединствену заједницу између слике и посматрача.

Објективност иконе је главни циљ уметности у току и после ренесансе. И наравно, то се сматрало највећом вредношћу уметничког дела.

Данас је промењено схватање илузионизма и његове функције. Многи западни уметници су током 19. века и надаље оспоравали вредност оваквог објективизма на пољу уметности и истицали његове негативне антиуметничке последице. У том контексту намеравамо да опширније анализирамо проблем,

и наш циљ ће бити да опишемо формирање византијског начина сликања.

Византијски уметници нису наставили да стварају одвојену пиктуралну стварност и зато њихове иконе немају дубину. Овај недостатак аутономног пиктуралног простора не треба интерпретирати као њихову слабост и незнање. Насупрот томе, по мом мишљењу, византијски уметници нису тражили независност иконе од посматрача јер су они кроз сликарство тежили супротном. Покушали су да уједине две различите стварности, то јест, иконичну и стварну. Дакле, уместо стављања осликаваних објекта у дубину слике, они их износе у стварност посматрача, они проширују поглед слике да допру до димензије посматрача. Због тога у византијском сликарству слика није удаљена, ни непокретна, нити сложена на површини зида или дрвета. Уметнички облик је активан и креће се према посматрачу и његовој стварности.

Као што смо већ запазили инвазија слике у људску реалност није ненамерна ни случајна. Она следи из теологије Цркве и резултат је њеног евхаристијског реализма. Јер Бог и Његов свет улази у нашу стварност, јер Он долази у садашњост (време и простор) светитеља који су описани као они који следе овај покрет. Због тога се ликови крећу према нашој садашњости.

Следећи овај основни принцип византијски уметник ствара целокупан сликарски систем који је у пуном складу са горе наведеном теоријом о пиктуралном простору и односу између слике и посматрача. Због тога што не постоји простор за пиктуралну дубину слика се шири у реални простор Цркве и покреће ка посматрачу. Због тога су осликани предмети цртани у чудним перспективама, које су, од неких научника обично називане обрнуте перспективе. У оваквом начину сликања субјекти се чине као да падају према посматрачу. Дакле, кровови кућа или врхови планина могу се видети. По мом мишљењу, оваква врста перспективе је природни резултат настојања византијског уметника да донесе описани субјект у стварност посматрача. Због тога покушавамо да термином „релативна перспектива“ одредимо улогу овог сликарског система. Ствари описане на овакав начин постају ближе посматрачу и дају му прилику да комуницира са њима.

У царству утешног реализма

Православна иконографија насупрот западној иконици (виртуелној) реалности, увела је стварну иконициност, стварањем сликарског света који није лажан и илузоран, већ који је стваран и учествује у нашем стварном свету и постоји у нашим димензијама.

У складу са горе наведеним, можемо говорити о иконографском реализму који карактерише православу иконографију. И још одређеније, можемо говорити о *утешном реализму*. Надам се да је овај термин у стању да дефинише границе, улогу и карактер православне иконографије. Намеравам да га анализирам како бих објаснио његове димензије и значење.

Пре свега, православу византијска иконографија је реалистична зато што описује појединачно (ипостасно-личносне) а не опште и апстрактно научно суштинске ствари. Друго, та уметност је реалистична због тога што је њен циљ да доведе опи-

сане ствари у садашњост а не да зове посматрача да бежи у другу стварност. Дакле, ова уметност не гаји илузију и напуштање једино постојећег света. Можемо рећи да византијска иконографија, избегавајући илузионизам, помаже људима да одрже односе са стварношћу, да остану овде и суоче се са тешкоћама живота.

Оваква врста реализма која карактерише целокупну неохеленистичку цивилизацију теши људе не бекством од стварности већ обогаћивањем њихових живота царством Божијим. Византијска иконографија није позив на путовање у други, удаљени и трансцендентни свет у којем постоји „рај“. Насупрот томе, она доноси у нашу стварност квалитете трансценденталног света и тиме га обогаћује.

На тај начин уметност иконографије обезбеђује снагу у нашим животима и чини лакшим бреме свакодневног „крста“. У складу са тим можемо рећи да православу иконографија има исцелитељску улогу која је усмерена на односе између људи и њихову околину.

Постоји и трећи разлог због којег називамо православу иконографију утешном и реалистичном. Као што је поменуто кроз њу уметник доноси насликане ствари у нашу стварност. Али, шта нам он заправо доноси? И још одређеније, који су нам то квалитети трансценденталног света пренети преко насликаних светитеља? И наравно, на који начин уметник постиже овај циљ? Треба да одговоримо на сва ова питања како би појаснили наш интерпретативни предлог.

Пре свега у овом контексту треба нагласити да византијски уметници намеравају да учине да слике и њихова својства одговарају посматрачу и заједници уопште. Термин *својства* овде има специфично значење које се не подудара са општеприхваћеним, већ пре одговара целокупном људском бићу а не само људском уму. Дакле, када византијски уметник покушава да направи нешто чулно, то треба да прође кроз људска чула, или одређеније кроз поглед, вид. Својства трансценденталног света треба да буду преображена како би постала стварно искуствена. Ова идеја није довољна за Византинце јер нема стварни карактер и апстрактна је.

Од тада византијски уметник покушава да постане осетљив за својства небеског царства и врати их у појмовима уметности сликарства. Они желе да надприродна својства учине видљивим не само кроз знакове, већ и опипљиве и осетљиве и телом и душом.

Главни „инструмент“ за остваривање овог циља је *ритам*, један од уметничких квалитета добро познат Византинцима из старе грчке уметности где је углавном служио као интеракција између различитих делова сликарског и вајарског лика.

Како је професор Христос Карузос закључио пре неколико година Грци су открили ритам како би организовали покрет у уметничким делима. Они су напустили непокретност египатске статуе и покушали да дају покрет (знак живота) својим ликовима. Покушали су да рукују овим покретом веома пажљиво. Покрет је знак живота, али истовремено он указује на пролазност, и сходно томе на испразност и бесмисао живота. Вредност живота лежи у његовој вечности на коју се указује кроз непокретност. Дакле, треба дати покрет стварима које се осликавају, а у исто време га поричу. Под овим условима они обогаћују појам ритма које је „венчан“ са покретношћу и непокретношћу, коегзисира са променом и стабилношћу. Ритам је стабилан елемент у покрету.

Дакле, они желе да постигну фантастичан резултат који одликују и покрет (живот) и непокретност (вечност). Синопис ова два контрадикторна појма налази се у парадоксу: феномен вечног тренутка.

На естетском нивоу ритам утиче на људска чула и ствара утисак живота а у исто време даје утисак вечности. Он изазива динамичку равнотежу која одговара вечном животу. И, говорећи у психолошким појмовима, ритам даје посматрачу утисак спокојног, мирног живота. После овога није тешко разумети због чега је византијски православни уметник изабрао ритам како би управљао сликарским снагама иконе и пренео посматрачу квалитете небеског царства.

Непознати мајстор из источног средњег века морао је да покуша да учини чулним квалитете вечног живота у којем живе светитељи Цркве. Мир и спокојство, радост и тишина и изнад свега јединственост, основне су особине Царства Божијег. Све ове особине треба сликарским начином пренети како би постале схватљиве посматрачу.

Сликари примају из црквеног предања

теме и облике ликова заједно са чињеницама из свете историје. Њихова дужност је ограничена на представљање ових облика. Они треба да разраде облике и организују сликарску синтезу како би на прави начин представили горе наведене квалитете. Дакле, они треба да ресинтетизују облик субјекта због тога што је све у природној форми непокорно и неправилно. Тако, природна форма се анализира у својим основним елементима и после тога се ресинтетизује на нови начин како би постигла жељени ритам.

Овај процес је веома компликован и о њему нећемо овде расправљати. Међутим, треба да га разликујемо од натурализма и илузионизма. Уметник више не жели да насликано личи на прототип, он не покушава да произведе његову илузионистичку замену. Слика нема више као свој основни циљ мимезис, прецизну репродукцију облика описаних ствари. Уметност сликања у византијској ери променила је своју улогу и пребацила је на пренос духовних квалитета кроз сликарске квалитете. Дакле, кроз ритам се постиже да се квалитети духовног света пренесу посматрачу. У закључку можемо рећи:

А) Икона је стварни и реални облик описане личности, она је савршена потврда њене егзистенције. Икона даје савршено сведочанство реалности хришћанске историје и живота.

Б) Икона као уметнички објект такође има специфичну улогу и знатан допринос духовном животу верника. Дакле, углавном користећи ритам икона стварно постаје канал преко којег иконична реалност долази у садашњост и доводи простор и време, сведочећи везу и комуникацију квалитета Небеског царства вернику посматрачу. На тај начин икона није симболички подсетник на прошлост, ваћ корисно средство за прошлост и будућност које могу заједно бити у садашњости. Ово је стварни разлог коришћења икона у православном религијском животу.

превела са енглеског:
Јелена Миловић

Све илустрације уз овај текст дело су др Јорџоса Кордиса

Дејвид Дрилок

МУЗИКА У ЦРКВЕНОМ БОГОСЛУЖЕЊУ

Пред читаоцима Каленића је чланак Дејвида Дрилока професора Литургијске музике на Православном теолошком семинару Светог Владимира, Крествуд, Њу Јорк

Не постоји ниједна црквена служба у Православној цркви која интензивно не користи појање и певање. Зашто је црквено богослужење изражено песмом? Православна Литургија почиње возгласом: “Благословено Царство Оца, Сина и Светога Духа...” Овим речима ми смо позвани да “дођемо и видимо”, да окусимо преукус рајске реалности Небеског царства на земљи које себе манифестује кроз Литургију. У овој реалности је већ изражен преображај нашег садашњег света и нас који у њему обитавамо. Ми нисмо просто становници који живе на одређеном месту на планети, већ ми “стојећи у храму славе Твоје, мислимо да смо на Небу”. [1] Не само да је наш живот преображен, већ и сви појавни облици овог света учествују у овом преображају. Једноставан сто постаје престо Господњи, хлеб и вино се трансформишу у сам Исусов живот, а слогови од којих се састоји наш језик комуникације постају речи испуњене Светим Духом. Речи које су срочене са наших усана бивају речи Светога Духа, речи које потичу и јесу изговорене од Бога. Божије царство, доживљено у Литургији, је отуда изражавање Божанске лепоте: певање, химнографија, иконографија, ритуал, светковање су делови онога што су верници доживели као пројаву Бога или манифестацију «раја на земљи».

Добар пример ове манифестације лепоте као изражавања и доживљавања Божијег Царства може се наћи у извештајима емисара принца Владимира по њиховом повратку у Кијев, после личног присуства на византијској Литургији у цркви Свете Софије у Константинопољу. Описујући своје искуство Литургије, они пишу: «Византијци су нас одвели до здања где прослављају свог Бога, а ми знали нисмо јесмо ли на небу или на земљи. Јер на земљи нема такве раскоши и лепоте, и ми смо немоћни да је опишемо. Само знамо да Бог обитава тамо међу људима.» [2] Оно што је најзначајније у овом извештају није само то да су руски емисари лично присуствовали византијском богослужењу које опајају као «предивно», већ то што у тој лепоти они доживљавају присуство Бога.

Све службе у Православној цркви су одређене Типиком, који не само да успоставља структуру сваке службе која се служи током дана, већ одређује и молитве и химне које ће се појати и регулише, такође, акције које прате молитву: на пример кађење, кретње и уласке, светлост и таму, стајање, седење, клечање и метанисање. Црквено певање је такође

одређено не само текстом коме служи, већ литургијском функцијом коју прати. Отуда, избор музике која се користи у богослужењу треба да буде заснован на разматрању Литургије као и одгајању одговарајућег становишта молитве.

Структурална анализа наше литургијске службе би раздвојила следеће форме молитве које захтевају употребу песме: дијалог, псалмопојање и химнографија.

Дијалог: Учешће свих људи

Основна форма удружене хришћанске молитве је дијалог. Дијалог заузима централно место у литургијском богослужењу од самог почетка. Дијалог је основ хришћанске молитве. У ствари, цео однос Бога са својим људима, од тренутка стварања човека преко проповеди Јована Крститеља и живота, смрти и Васкрсења Христовог до данашњег дана и часа може се описати као велики дијалог између Бога и човека. Овај дијалог је започет са Божије стране и један од начина на који му одговарамо је литургијска молитва - молитва у облику благодарења, хвале и молби.

Пример дијалога у литургијској молитви је *литуја* (јектенија). Реч *литуја* потиче од грчке речи литан (*λῆταν-εἶα*) а то значи заступништво. Током литургијске службе постоје бројне јектеније: Велика или Мирна јектенија, Сугуба јектенија, Прозбена јектенија, јектенија на Вечерњем и Јутрењу од којих све укључују призивања или молитве свештенослужитеља и одговор народа, то јест дијалог. У Великој јектенији, свештенослужитељ се обраћа вернима и успоставља јасан редослед молитве. Прво он позива «у миру Господу помолимо се», мир који је једино могућ због Христовог посредовања, јер само у Њему и кроз Њега ми смо у могућности да се молимо са сигурношћу да ће наша молитва бити саслушана и да ће на њу бити одговорено. Свештенослужитељ наставља: «за спас душа наших... за мир у целом свету... за сједињење свих, помолимо се.» На крају сваке прозбе, народ одговара: «Госпode помилуј» то јест Госпode буди милостив и услиши наше молитве. У Сугубој јектенији прозбама се обраћамо директно Богу: «Помилуј нас, Боже, по великој милости својој, молимо ти се, услиши нас и помилуј.» Овде су прозбе намењене специфичним захтевима верног народа али и појединаца.

Анафора (Евхаристијска молитва) је други пример дијалогске форме. Евхаристијско Узношење почиње дијалогом између свештенослужитеља и народа. После позива народу да стоји са пажњом и страхом, свештеник благосиља народ речима: «Благодат Господа нашег Исуса Христа и заједница Светога Духа да буде са свима вама», на шта народ одговара: «И са духом твојим.» Свештеник наставља: «Горе имајмо срца», а народ одговара: «Имамо их ка Господу.» «За-благодаримо Господу», позива свештенослужитељ, а људи се саглашавају: «Достојно је, и праведно...»

Свештенослужитељ, руководећи окупљену паству, тада уздиже Богу молитву благодарења верних. Ова молитва изражава нашу потпуну захвалност Богу за све што је учинио за нас у стварању, спасењу и прослављењу света и даровању Царства које ће доћи. Верни се придружују анђелима који стоје пред Богом, певајући: «Свет, свет, свет Господ Саваот, испунише се небо и земља славе Твоје! Осана на висини, благословен Онај који долази у име Твоје, осана на висини.» Певање анђелске химне је праћено молитвом

сећања која укључује речи Исуса његовим ученицима: «Узмите, једите, ово је тело моје... пијте из ње сви, јер ово је крв моја...» на шта верници обзнањују свој пристанак и слагање са једним «Амин».

Онда свештенослужитељ нуди Евхаристијске дарове хлеба и вина Богу: «Твоје од Твојих...» и молитву дарова завршава певањем: «Тебе слаavimo, Тебе благодаримо, Господе, и молимо ти се Боже наш.»

Оно што је очигледно из текстова јектеније и анафоре је да оба позивају на основни облик учешћа у заједници - молитву целог скупа. «Горе имајмо срца.» «Имамо их ка Господу.» «У миру Господу се помолимо.» «Тебе слаavimo, Тебе благодаримо, Теби

благодаримо, Господе, и молимо ти се Боже наш.» Главни разлог састајања је да постанемо један народ у Богу и да му понудимо заједничку захвалност.

Као што је Пол Мејендорф истакао, прво лице множине се увек користи у литургијској молитви да би се истакло да је литургијска молитва дело целе заједнице [3]. Одиста, грчка реч за богослужење λειτουργία значи заједничку или удружену акцију у којој свако узима активно учешће. (λαϊκος - народни; έργον - дело)

Псалмопојање: респонзоријално и антифоно

Док библијски и литургијски стручњаци расправљају колико је употреба псалмопојања била заступљена и важна у најранијим хришћанским заједницама, добро је познато да је од 375. године, према Светом Василију Великом, певање псалама превладало у свим црквама хришћанског истока. Свети Василије, у свом одговору на критике неокесаријског свештенства против псалмопојања које су практиковали његови монаси на бденијима, описује два различита метода певања псалама који се користе у манастиру. Он пише: «они [монаси] би се поделили у две групе, и певали псалме наизменично један са другим... и онда би препустили вођење појања једној особи, док би остали певали одговор.» [4]

Први метод који спомиње Свети Василије је познат као наизменично псалмопојање. Они који су присутни у цркви се поделе у две групе и певају псалме једни другима, смењујући било псалам по псалам или стих по стих. Катизме (подела или груписање псалама) на нашим данашњим службама («Благословен онај који», на пример) се често певају на овај начин.

Најраширенији метод певања псалама је други пример који наводи Свети Василије, општепознат као респонзоријално псалмопојање. Једна особа (водећи певач) почиње певање стихова псалама, док сви други одговарају, било стихом изабраним из самог псалма или са «Алилуја.» Таква пракса није била уобичајена само у време Светог Василија, већ је то био чврсто установљен традиционални начин певања псалама, који је имао корене у оригиналној поетској форми и структури многих од самих псалама. Пример такве форме налази се у 135. псалму где је друга половина сваког стиха псалма непрекидно иста: «јер је довека милост Његова.»

Најједноставивији пример респонзоријалног псалмопојања у нашој служби данас је Прокимен, избрани стих из одређеног псалма који прво интонира соло појац да би дао сугестију народу и успоставио висину тона. Овај заједнички стих (или полустих, или једноставно последњи елемент стиха) онда понавља народ (хор). Појац онда почиње да пева псалам од почетка, а после сваког стиха, или полустиха, народ, формирајући један хор, пева одговарајући одговор. Као завршетак, соло певач пева прву половину изабраног «одговора,» а људи завршавају са другом

половином. Прокимен на Великој вечерњој служби која се служи суботом увече, узет из 92. псалма, је добар пример респонзоријалне форме:

Соло певач (ђакон): Господ се зацари, у лепоту се обуче

Хор (народ): Господ се зацари, у лепоту се обуче

Соло певач (ђакон): Обуче се Господ у силу и препојаса се,

Хор (народ): Господ се зацари, у лепоту се обуче

Соло певач (ђакон): јер утврди васељену која се неће поколебати.

Хор (народ): Господ се зацари, у лепоту се обуче

Соло певач (ђакон): Дому Твоме доликује светиња, Господе, у дужину дана (многих).

Хор (народ): Господ се зацари, у лепоту се обуче

Соло певач (ђакон): Господ се зацари,

Хор (народ): у лепоту се обуче.

Респонзоријално псалмопојање се такође користи код певања причасних на Светој Литургији или Литургији Пређеосвећених дарова. Псалом 34. се користи као причасан на Литургији Пређеосвећених дарова, са првом половином 9. стиха који се користи као стални одговор: «Окусите и видите како је благ Господ.» Историјски документи сведоче о певању овог псалма током причешћа врло рано, још од 4. века.

Почевши од 4. века, антифоно псалмопојање почиње да добија на популарности, прво у Јерусалиму, а онда се шири у све делове Источног Царства. За разлику од респонзоријалног псалмопојања, антифона форма тражи поделу народа на два хора, од којих сваки одговара наизменично са кратким, заједничким рефреном на стихове псалама певаних од стране једног (или два) соло певача. Ови кратки рефрени су били одабран стих из псалма, «Алелуја», кратка фраза изван Светог Писма (као што је «Слава Теби, Господи,» «Господи, помилуј») или независна сакрална химна у строфама која се зове тропар. На крају стихова из псалама, пева се мала доксологија («Слава Оцу...»), праћена завршним тропаром.

Наведимо као пример антифоно певање на Васкршњој служби. Служба почиње са свештенством које пева «Христос васкрсе!» три пута. Народ једнако одговара. Онда свештенство пева одабране стихове из 68. псалма («Нека васкрсне Бог...»), смењујући их са првом половином Васкршњег тропара. Другу половину онда пева народ, чиме се закључује антифон.

Овај антифони формат се користи на почетку Свете Литургије (у грчкој традицији) и на литургијама Светле седмице (у словенској традицији). Пример тропара уметнутих између стихова псалама укључује: «Молитвама Богородице, Спасе, спаси нас,» «Сине Божији, (који си васкрсао из мртвих), (који си рођен од Дјеве), (који си био крштен на Јордану), (који си узнет у славу), спаси нас који Ти певамо» као додаток тропару на одређени празник током главних празничних дана.

Важно је да разумемо сврху коју антифони имају у нашој литургијској служби. Свети Герман пише у својим коментарима о Литургији да су «антифони у Литургији пророштва пророка, која обзнањују долазак Сина Божијег»[6]. Речи из псалама је користио и Сам Христос предвиђајући своје патње, смрт и Васкрсење. Текстови псалама се разумеју у односу на Христа - они указују на Христа. Уметање скорије компонованих тропара, који служе као рефрени између стихова псалама, функционише као црквена интерпретација псалама, на пример «Нека васкрсне Бог...» (68. псалом први стих) указује на Васкршњи Тропар «Христос васкрсе из мртвих»

Јасно, и у форми, и у функцији, коришћење литургијског дијалога (јектенија и анафора, на пример) и респонзоријално антифоно псалмопојање (прокимен, причасни, антифони) подразумевају активно учешће народа. Ове форме не само да додају разноликост литургијској служби већ и наглашавају здружену природу наших црквених обреда, и обезбеђују, чак и за најмање обучену и музички талентовану особу, могућност учешћа у заједничкој делатности (литургији). Све што се захтева је умна жеља и уздицање душе да би се прудружила осталим верницима.

Отуда, у овом смислу, певање је неодвојиви део православног богослужења у којем учествују сви људи. Ово

не значи, међутим, да сви морају да певају све. Традиционално, постојали су соло певачи који су били задужени за певање променљивих стихова одређених псалама, а мала група појаца би с времена на време била задужена за певање посебних типова химни које се мењају из дана у дан, од празника до празника, или од сезоне до сезоне. Али ово не значи да је литургијско певање било схваћено као приватно или лично задужење које би натерало део пастве да постане напросто пасиван слушалац или посматрач.

Они посебно тренирани певачи су имали дужност да воде певање, да одржавају хармонију и добар ред литургијских одговора.

Еволуција новог концепта

Тек се после 10. века у Византији појављује нов концепт црквеног певања и компоновања, окарактерисан оним што ће Дмитриј Кономос описати као «растућа слобода ван коришћења стандардног, традиционалног материјала; слободне инвенције; техничка виртуозност; замена старог материјала новим».[7] До 14. века ово је резултовало новим стилем црквеног певања у Византији, названог «калофоно» (дословно «добро или лепо сазвучје»). У овом новом стилу певања, нагласак више није на «значењу» речи већ на «звучности» музике. Црквене службе, сада у рукама професионалних певача и добро увежбаних хора, постају место музичког перформанса и угођаја.

Сличан развој дешава се у Русији средином 17. и 18. века. Хор, не само у храмовима и великим градским црквама, већ и у малим, сеоским црквама, у суштини постаје замена за «све људе,» толико да ништа више није певано од стране народа.

Неколико малобројних изузетака су биле цркве у Карпатском региону Русије. Међу Галатима, Волињанима и Русинима почетком 20. века пракса пуног учешћа пастве је још увек била пристуна. Након бољшевичке револуције 1917. Јохан фон Гарднер, угледни стручњак руског певања по неумама, живео је у овој регији четири године. Он описује свој сусрет са овим обликом певања на следећи начин:

«Међу подкарпатским Русима, у свим селима, и међу унијатима и међу православнима, користило се увек само заједничко певање комплетних служби, не искључујући (одговарајуће) химне у свим варијацијама напева. Они певају према Великом Зборнику (збирка молитви и литургијских текстова) који садржи сваки потребан текст. Бројне напеве (не искључујући ниједан *подобан* [мелодију на одређени глас], од којих се поједини не могу наћи ни у Синодовим нотираним литургијским књигама) су знали сви, чак и деца школског узраста. Предводник песме - најискуснији певач у парохији - стојећи за певницом пева песму. Чим би богослављеници чули химну, они би се придружили појању и цела црква би певала све стихире, све тропаре, све ирмосе - једном речју, сви би исправно певали према установљеном канонском делу Литургије. Певали би унисоно и когод би могао, имитирао би или појачавао бас. Утисак би био изузетно јак.»[8]

Позив за обнову Литургијског певања

Питање «црквеног певања уз учешће свих људи» је једно од питања које су поставили епископи руске цркве 1905. године када је од њих захтевано да поднесу извештај као припрему за велики Сабор руске цркве. У свом извештају епископ Константин Самарски пише: «Морамо вратити певање у стање

које треба и које је претходно и имало. Неопходно је у уму народа поново успоставити становиште да је здружено певање норма, а да је хорско певање само његова замена.»

Епископ Евлогије Колмски, који је од 1922. до 1946. био митрополит западне Европе, пишући подршку здруженом певању, предлаже да би ово требало да се «уводи постепено, почевши од јектенија, кратких химни и онда временом укључе све литургијске химне на Великом свеноћном бдењу.»[10]

Обнављање здруженог певања није била просто жеља да се начини реформа, која би певање ускладила са канонским стандардима, или историјски преседан, већ је пре виђена као мера која би помогла да се Литургији удахне живот, радост, и моћ која је неодвојива од њене сврхе, садржаја, форме и поруке. Ово је оно што деканов извештај о шенкурској провинцији (Архангелска митрополија) истиче: «Генерално, нико више не може да пренебрегне бригу око уздизања величине и достојанства црквених служби до неопходних и заслужено сакралних висина, тако да сваки верни хришћанин може, у бити, да нађе радост и утеху у цркви, а да не осети досаду или замор. Хорско, или још боље, здружено певање и разумљиво појање ће играти важну улогу у овом развоју.» [11]

Питање здруженог учешћа као и доступности одговарајуће музике су питања која постављају данас у нашим црквама једнако и свештенство и народ. Са пар изолованих изузетака, ипак, врло мало разматрања а још мање смерница је било дато овим питањима. Као што је горе споменуто, пре неких 90 година епископи у Русији су поставили, разматрали, чак и дали сугестије за увођење програма обнове здруженог певања у црквеном богослужењу. Они су

ово видели као неопходност, не би ли се унео живот и виталност у литургијску службу тог времена. И не изненађује да данас православна црква у Русији поново разматра ово питање.

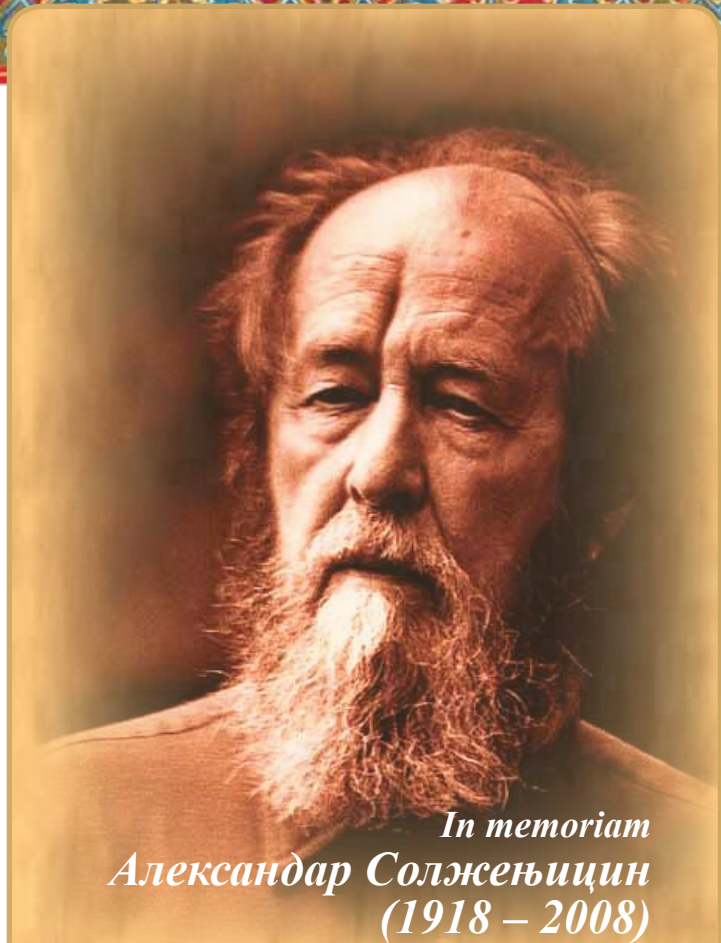
У Америци данас много наших цркава, укључујући традиционалне, «чврсто утемељене» парохије са јаким етничким везама, и новије, мултикултуралне, «све-православне» мисије, које се састоје од многих православца са мало или без икаквих веза са етничким традицијама, се труде да одрже духован и добар литургијски живот. Све више и више челника ових парохија схватају да ово могу учинити само ако је музика која се користи у служби певљива, литургијски исправна и естетски угодна.

Један од многих страхова који осећају директори хорова, композитори, и озбиљни певачи црквене музике је да ће у нашој журби да решимо ове проблеме, а посебно онај о учешћу верних на литургијском певању, крајњи резултат бити коришћење врло инфериорне музике у православном богослужењу. Одговарајући приступ не може да буде сведен само на питање «учешћа» или на питање «музичког стила», већ мора бити утемељен на стварном разумевању сврхе, садржаја и изражавања саме Литургије - манифестације лепоте и радости Божијег Царства. Ово заиста предстаља изазов, не само за наше црквене композиторе, већ за наше преводиоце, песнике, литургисте, свештенике као и све оне који певају.

превео са енглеског: Александар Перишић

Напомене:

1. Тропар на јутрењу током Великог поста
2. С.Х. Крос и О.П. Шербовиц-Вецор, *The Russian Primary Chronicle, Laurentian Text* (Cambridge, MA, 1953), 110-111.
3. Види Пол Мејендорф, «Литургијски пут православља у Америци» у теолошком тромесечнику Светог Владимира (Крествуд, Њу Јорк, 1996, 40, број 1 & 2).
4. Писмо ССVIII, PG 32., Џејмс МекКинон, *Музика у раној хришћанској литератури* (Cambridge University Press, 1987), 68.
5. За литургијску сврху у православном богослужењу, Псалтир је подељен у 20 секција или катизама са три групе псалама у свакој секцији. Посебно у манастирима свих 150 псалама се пева током целе седмице, почевши од вечерње службе суботом увече завршно са јутрењем следеће суботе.
6. Свети Герман Константинопољски, *О Светој Литургији* - грчки текст са преводом, увод и коментари Пол Мејендорф (SVS Press, Крествуд, Њу Јорк, 1984), 73.
7. Димитриј Е. Кономос, «Промене у раном хришћанском и византијском појању» у часопису *Музичке Студије*, 5 (1980) 52.
8. Јохан А. Фон Гарднер, *Литургијско певање у руској православној цркви* (Џорданвил, Њујорк, 1977, 1981) vol 2, 102, фуснога 211.
9. Џон Шимчик, «Музика и богослужење» у часопису «Православна црквена музика» (Сиосет, Њујорк, Бр. 2, 1985), 7.
10. Џон Шимчик, *Одговори руске епископије који се тичу богослужења - 1905. и литургијска служба у Америци.* (Необјављена магистарска теза припремљена за Теолошки семинар Светог Владимира, 1980), 89.
11. исто. 90.

In memoriam
Александар Солжењицин
(1918 – 2008)

ОБЕЋАЊЕ ДА ЋЕМО СЕ СРЕСТИ

длазе родитељи, одлазе вршњаци. Куда одлазе? Изгледа да не можемо одгонетнути, није нам дато да досегнемо. Ипак, однекуд нам се јасно обзнањује, предано нас прати и сине нам, просветли нас: они нису – не, нису ишчезли.

И ништа више од тога не сазнајемо, за живота. Али молитва, за њихове душе, успоставља од нас према њима, од њих према нама – неопипљив лук: васељенског замаха, блискости која не зна за преграде. Ма, ево их, ту су, готово да их можемо додирнути. У исти мах су нам некако и незнанци, и опет, као и пре, тако знани. Али, сад су иза нас, по годинама: који су били старији, већ су млађи од нас.

Кад се усредредиш – чак упијаш њихов одазив, препреку, упозорење. И одашиљеш им, у замену, своју земаљску топлину: можда и ми одавде можемо пружити неку помоћ?

Обећање да ћемо се срести.

ДЕЦЕНИЈА И ПО АРХИЈЕРЕЈСКОГ СЛУЖЕЊА ГОСПОДУ

ерни народ, свештенство и монаштво Шумадијске епархије сабрали су се 28. јула ове године у храму Светих апостола Петра и Павла у Аранђеловцу да на најдоличнији начин, учествовањем у светој Литургији, подсети на значајан црквени јубилеј, петнаестогодишњицу архијерејског служења свога архипастира – Епископа шумадијског Господина Јована, који је 25. јула 1993. године у манастиру Студеници, чији је био дугогодишњи игуман, примио епископску хиротонију. *Каленић* се придружује честиткама и поводом јубилеја објављује беседу коју је након хиротоније изговорио наш Владика, тадашњи епископ тетовски и викар патријарха српског.

Ваши светости, Вископреосвећена и Преосвећена господо архијереји, братијо свештеници, браћо монаси, сестре монахиње, браћо и сестре,

Божанска благодат која се даје немоћнима и која лечи све оне који у њој оскудевају, довела је мене данас пред вас, свети оци, и вас браћо и сестре, да пред вама, а на првом месту пред невидљивим и свезнајућим Богом, сагнем главу и да се прихватим велике части и дужности архипастира Цркве Божје.

Знајући да се ова служба даје само светима и онима који имају моћи и умне способности да је носе, ја данас пред свима вама постављам себи питање: ко сам ја, с обзиром да знам своје недостатке и слабости, и одакле ми та слобода да се дрзнем и прихватим ову велику и Свету тајну?

Ако су свети пророци и апостоли вапили Господу да их поштеди овакве службе, шта да кажем ја, недостојни и од свих најгрешнији, „убог делима, а

богат страстима“ и како да прихватим и одазовем се позиву Духа Светог, и то у ово тешко и претешко време по наш народ и цркву?

Скрушен пред дужношћу, сматрајући свој избор чудом Светог Духа, приклањајући главу да примим знаке достојанства, стално сам понављао у себи: „Велики јеси Господе и чудна су дела Твоја“. Утешен бих када се присетих речи апостола Павла који каже да нас Бог призива *не по дјелима нашим, него по својој вољи и благодети*.

Понизно исказујући благодарност, молим се Богу да његова света воља помогне мени грешном. Свестан својих слабости, тешим се да сам, ипак, дете Божје и дете светог Саве и дете Студенице, то ми даје смелости да данас, попут апостола Павла, изјавим: *Све могу у Христу Исусу који ми моћ даје* (Флп 4, 13). Уздам се у благодат Духа Светога, коју данас примих кроз полагање Ваших руку, да ме неће оставити немоћног у моме служењу, већ да ће ме крепити и упућивати на сваку Истину и Правду.

Свети архијерејски сабор Цркве српске, на челу с Његовом светошћу, руковођен Духом Светим, изабрао ме је за Епископа Цркве Христове и тиме ми указао највећу част која се може указати смртном човеку, али ми је наменио и велику одговорност. Овим избором, ви сте ме, свети оци, извели на голготску жртву. И ја, у овом часу и са овог места, иако спутан недовољношћу људског језика, из чисте душе и искрена срца, благодарим Његовој светости и отачаственим архијерејима на указаној ми части Голготе. Све што могу рећи у овом тренутку, јесте то да ћу се трудити, колико ми способности дозвољавају, да поверену част оправдам и достојанство очувам, на лично спасење и спасење повереног ми народа Божијег и његово привођење у Царство небеско.

Трудићу се, уз Божју помоћ, да будем добар пастир стада Христовог, имајући пред собом узор Пастирначелника Христа, светог Јована Златоустог, светих апостола, светог Саве Српског и других свештених отаца и архијереја Цркве Христове, чијем сте ме хору данас присајединили полагањем руку. Трудићу се да све ране народа мога осећам као своје и да му тако будем слуга, сећајући се речи Христових: *Син човечији није дошао да му служи, него да послужи и да живот свој да као откуп за многе* (Мт 20, 28). Зато ја не схватам архијерејску службу као заповедање, него служење речи Божје, јер величина у Цркви мери се величином служења.

Епископ нема своје личне радости нити има своје личне туге. Радост Цркве његова је радост, жалост Цркве његова је туга. Ако се буде чинило добро – Епископ ће увек да се радује! А, ако се буде рађало

зло – сваки Епископ ће да буде тужан! Знам да Епископ треба да поднесе сваку злобу, прогањање, па чак и смрт ради истине и правде, да буде способан да пије чашу Христову и да се крсти његовим крштењем (Мт 20, 23; Мк 10, 39). Тежићу да останем верен апостолском предању, доследан његовом учењу.

Молим Вашу светост, вас браћо архијереји, свештенике, монахе и сестре монахиње и тебе благочестиви народе, све сабране овде, у мајци српских цркава Студеници, на ову моју Педесетницу, да се помолите Богу за мене, да благодат Божја, коју данас примих, остане у мени до краја живота, да ме штити, крепи, бодри у новој служби Богу и народу, да ме чува у страху Божјем.

Не могу, а да се у овом тренутку, не сетим свога пострига и своје Студенице, великог српског светилишта, где сам провео пуне три деценије, почев од дечаштва. Студеница ми је била истинска духовна мајка и најбоља учионица; ако нешто јесам, јесам само Студеницом. Уздам се у овом часу у светитеље студеничке, којима сам покорно служио дванаест година на трону часних игумана студеничких. Тражим ослонац од Оне, пред чијом сам светом сликом одстојао толике Литургије и у чијем сам храму славословио у Њену славу: Мајко Божја Студеничка, буди ми на помоћи! Молим се светом Симеону Мироточивом, пред чијим сам моштима коленопоклоно метанисао, и вапијем светом Сави, у чијој сам сенци духовно растао, да ми пружи путоводитељну руку, као некад светим ктиторима у српској земљи, да не залутам на сплетеним стазама овога света. Никада нисам сметнуо са ума псалтирску поуку светог Симеона: „Придите чеда, и послушајте мене, страху Господњем научићу вас“, од које је полазио и сам свети Сава, прописујући своја правила за монашки живот.

Осећам обавезу да се захвалим братству, живим и покојним монасима, с којима сам се овде молио, на љубави, искрености, преданости, уважавању и

подршци да бих достојно придржавао престо светог Саве у лаври светог Симеона. И у овом часу хоћу да истакнем своју синовску оданост високопреподобном архимандриту Јулијану и блажене успомене покојном оцу Симеону, који су ме приводили источницима хришћанске мудрости и били будни и брижни саветници у монашким правилима и понашању, све у жељи да заједно с њима будем удостојен служења у славу Господњу, Богородице Студеничке, светог Симеона и светог Саве и светог краља Стефана Првовенчаног, а за добро своје и за добро наше пастве.

Нада мном, као и над манастиром Студеницом, бдели су преосвећени епископи жички, покојни Василије, који ме је замонашио и рукоположио у чин ђакона и свештеника, и посебно, Господин Стефан, исправљајући ме у младачким пренагљеностима, враћајући ме трезвености ума и искрености срца, увек мислећи на корист Цркве и на моје духовно уздицање. Гајим наду да ме моје братство неће заборавити у својим молитвама и да ће ми опростити, заједно с Преосвећеним Епископом Стефаном, за моја погрешења.

Благодаран сам својим родитељима, сада покојним Радојку и Стани, који су ме као часни људи и богомољци светог владике Николаја, упутили у хришћански живот. Они су ме, као дете, заветовали Богу и нису ми то хтели рећи све до пред своју смрт. Верујем да се данас и њихове душе радују на небесима, заједно с мојом, пред овим студеничким сводовима.

Мудра одлука Светог архијерејског сабора Српске православне цркве да оживи бригу о њеним верницима у епархијама у Повардарју, наменила је мени да ходам стазама великих архијереја словенске цркве, светих Климента и Наума, Грчке цркве, учених епарха Лава и Теофилакта, као и Срба на охридском престолу, Николе који је ту дошао као први из Србије и који је ставио царски венац на Душанову главу у Скопљу, Прохора који се трудио да уз помоћ српског језика и српских култова одржи, уз грчку, упоредо и словенску службу, Николаја Велимировића који је у Охриду написао своје најлепше и, можда најпобожније, странице. Узори које су оставили Православној цркви и верницима, надањивали су и мене, а представљаће углед и у будућности. Задужбине наших владара и великаша, црквених достојанственика и побожног народа широм Повардарја, какве су Старо Нагоричино и Матич, Свети Никита, Кучевиште и Љуботен, Лесново и Псача, Марков манастир и Андрејаш, Богородица тетовска и многе друге, познате целом свету као најлепша заоставштина нашег духа и духовности, колико год оспораване у својој припадности, нису биле нити ће бити напуштене од наше Цркве, наше науке и наших верника. Општа брига о њима биће и моја непрестана мисао.

Од општег схватања да смо дужни према својој прошлости у Повардарју и према своме народу данас на тим просторима, биће потребно прећи на непосредан рад. У том погледу, сви очекују велике тешкоће. На нашој страни су правда и црквено пра-

во, на нашој страни су све православне цркве, али на њој су и сви важећи документи о људским правима и верским слободама, на које се позива сав савремени свет. Ако би се прикладно ставили у дејство сви ти снажни чиниоци, надамо се и у Бога уздамо, да би ускоро могла да пропоје српска Литургија за наше верника у Повардарју, у славним задужбинама и новоподигнутим црквама.

Јужним Словенима у тим крајевима, који се не осећају Србима, не желимо зло, него мир и спасење, нити заступамо присилу као средство разрешења црквених питања, али за своје вернике тражимо канонска права како би слободно могли да изражавају своја верска уверења и припадност Српској Цркви и српском народу. За све, пак, православне вернике Скопске митрополије и осталих епархија на овим просторима, које канонски припадају нашој Цркви, уз црквено признату широку аутономију, желимо повратак канонском поретку једино признатом и прихваћеном од целокупног Православља. Свестан

сам да ова и сродна питања нису само моја и епархије чији администратор постајем, већ Српске цркве као целине и целокупног васељенског Православља.

Оснажите ме за тај пут још једном, својим благословом, Ваша светости, и ви браћо архијереји и подржите моја надања и напоре. Помолите се и ободрите ме и ви, одани пријатељи манастира Студенице и моји, како би својим маломерним снагама прикључио и ваше енергије, ради чињења добра нашој Цркви и нашем народу.

Хвала вам свима, што сте уложили напор да у овом тешком, али свечаном часу, будете са мном. На све вас призивам благослов Божји!

Прилог

На празник Св. мученика Кирика и Јулите и Св. равноапостолног Владимира Кијевског 28. јула 2008. године, Његово Пресвештенство епископ шумадиски Г. Јован служио је Свету архијерејску литургију уз саслужење свих архијерејских намесника, више игумана, свештеника и ђакона у храму Светих апостола Петра и Павла у Аранђеловцу. Нарочита радост овога дана била је петнаеста годишњица од епископске хиротоније владике Јована. Јер је пре петнаест година Свети архијерејски сабор, на редовном заседању 1993. године, 25. маја, изабрао дотадашњег архимандрита студеничког оца Јована (Младеновића) за епископа тетовског, са свим правима и дужностима епархијског архијереја за епархије у бившој Републици Македонији и за викара српског патријарха.

Епископску хиротонију извршио је 25. јула 1993. године у манастиру Студеници Његова светост патријарх српски Г. Павле уз учешће 24 епископа. Епископа тетовског Јована Свети архијерејски сабор СПЦ на редовном заседању 1994. године бира за епископа западноамеричког. На тој дужности налазио се осам година, до 2002. године, када је на редовном заседању Светог архијерејског сабора изабран за епископа шумадиског. Као студенички игуман, данашњи шумадиски владика, нарочито се истакао организујући прославу осамстогодишњице манастира Студенице. Молитвене свечаности поводом овог јубилеја увериле су велики део српског народа да му је једини пут у враћању својим коренима - мајци цркви. Тада почињу пуцати обручи комунизма у Југославији, а наш народ на Косову схвата да му предстоји дуга борба за крст часни и слободну златну.

Као епископ западноамерички, владика Јован основао је девет нових парохија и обновио и изградио цркве у Мораги, Лос Анђелесу, Цексону, Јудину. Под своју јурисдикцију примио је угледне манастире Св. Германа Аљаског у Платини и Св. Пајсија Величковског у Аризони који су данас велико светило Православља. Поред врло плодне издавачке делатности ових манастира, старао се о објављивању Пролога владике Николаја на енглеском језику. Његовом заслугом установљени су епархијски радио и врло успешна електронска презентација црквених догађаја Епархије западноамеричке.

Постављењем за епископа шумадиског започиње његова плодотворна архијерејска делатност на овој епархијској њиви Господњој која тек почиње да доноси истински хришћанске плодове. Поменућемо само неке од тих плодова: више десетина освећених храмова, више десетина освећених парохијских домова, неколико обновљених манастира и манастирских обитељи, више десетина новорукположених посленика (свештеника и ђакона) на њиви Господњој.

ИЗ ЛЕТОПИСА ШУМАДСКЕ ЕПАРХИЈЕ

КРАГУЈЕВАЦ

Слава Хора младих Саборне цркве у Крагујевцу

У недељу Светих отаца Првог васељенског сабора 8. јуна 2008. године, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио је свету архијерејску Литургију у Саборном храму у Крагујевцу, уз саслужење братства ове цркве и протојереја-ставрофора др Владимира Вукашиновића, професора Православног богословског факултета Универзитета у Београду, који је ове године изасланик Светог архијерејског синода СПЦ у Богословији Светог Јована Златоустог. Током службе пререзан је и славски колач Хора младих Саборне цркве у Крагујевцу, који као своје молитвене заштитнике пред Господом прославља Свете оце Првог васељенског сабора у Никеји.

Хор Младих је основан 1981. године са благословом блаженопочившег епископа шумадијског др Саве, а на иницијативу свештеника Станка Секулића.

Садашњи диригент Оливер Беговић, вероучитељ, члан је друштва од 1997. године и руководи радом хора од септембра 2002. године. Током његовог досадашњег рада највећа пажња посвећује се очувању континуитета и складном функционисању друштва, с обзиром на чињеницу да је у току смена генерација и приспеће великог броја нових чланова. Осим тога, и даље се успешно ради на проширењу репертоара и побољшању квалитета певања.

Основа целокупне делатности Хора младих јесте неговање православног црквеног појања, као и прикупљање и очување разних дела црквене музичке уметности. Рад друштва обогаћен је и многим наступима и путовањима у земљи и иностранству, те учешћем на богослужењима широм Епархије шумадијске.

Кроз Хор младих прошао је велики број људи, нарочито младих. Забележено је да је до данашњих дана Хор имао више од пет стотина чланова. Зна се да је овај хор послужио и као основа за настајање осталих хора у Шумадској епархији.

КРАГУЈЕВАЦ

Молитва за умрле на Духовске задушнице у храму на варошком гробљу

Субота уочи празника Духова посвећена је молитви за умрле хришћане, а богословски основ да се Црква моли за умрле чланове уочи овог великог празника, јесте у чињеници да је на Духове искупљење света запечаћено силом Светог Духа, који се благодатно простире на живе и на уснуле у Господу. Црква се и на сам празник, на вечерњој служби, такође моли посебном молитвом за душе умрлих хришћана: *јер мртви Те, Господе, не хвале, нити се они у аду усуђују да Ти приносе исповедање, но ми живи Те благосиљамо, и молимо и приносимо Ти очиститељне молитве и жртве, за њихове душе.*

Чланови хора су у почетку били углавном млади, претежно студенти, о чему сведочи име које и данас носи. То су били већином полазници веронауке, да би им се касније прикључили и сви чланови хора Хришћанске заједнице. За кратко време, савладавши Литургију од Мокрањца, хор почиње да редовно учествује на богослужењима. Први диригент била је Јованка Секулић, а највећи део времена хор је водио свештеник Станко Секулић. Касније, под његовим надзором, велики допринос у раду хора дали су и диригенти Иван Филиповић и Љиљана Миловић. Најскорије прегнуће оца Станка је и оснивање катедралног мушког октета Светог Романа Мелода, такође при Светоуспенском саборном храму.

У обновљеном храму Светих мироносица, на Варошком гробљу у Крагујевцу, у суботу 14. јуна, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован служио је свету архијерејску Литургију уз саслужење свештенства Саборног храма у Крагујевцу. Пред почетак свете Литургије Преосвећени владика је осветио ново звоно. У беседи после прочитаног јеванђелског зачала на Литургији, Епископ је истакао: „Ево нас, Богу хвала, овде у овом обновљеном, прелепом храму, где служимо службу Божију. А служба јесте дело Божије и дело народа Божијег, али оног црквеног, верујућег народа, народа који слуша реч Божију и који слуша Цркву своју. Немогуће је раздвојити службу Божију, од службе Богу и службе народа. То

се најбоље види, драги моји, у једној дивној молитви у којој се свештенослужитељ приликом малог входа на Литургији, када се Јеванђеље износи, моли: *Госпoде, учини да са входом нашим, буде и вход светих анђела твојих, који са нама саслужују и са нама славослове твоју благодот.* Ето нам најбољег доказа да ми сами овде не служимо службу Божију, него да је са нама Бог, да су са нама свети анђели, да је са нама и небо и земља. Зато је служба Божија, наша служба ка Богу, али у смирењу и љубави. Зато је и Литургија позив и призив сваког од нас да размишља када учествује у њој, да учествује у Царству Небеском, јер је Литургија предокус Царства Небеског.”

У наставку Литургије одржан је парастос за све упокојене. Након тога, старешина храма Светих мироносица, протојереј ставрофор Зарије Божовић се захвалио Преосвећеном Владици што је поделио евхаристијску радост са народом Божијем у обновљеном храму на варошком гробљу у Крагујевцу. Даље се прота Зарије захвалио и свим ктиторима, приложницима и добротворима који су својим материјалним средствима помогли да дође до обнове овог храма. Преосвећени Владика је ктиторе и приложнике одликовао Архијерејском граматом признања, међу којима су: Драгољуб Пантић, Милан Спасојевић, Драган Младеновић, Виолета Поповић, Мирјана Јосимовић, сликар Милоје Милинковић, Мирослав Радовић, Љубодраг Ђорђевић, Слободан Милутиновић, Нада Стојчевић, Драгица Лазовић, Драго Вељко. На крају је Преосвећени Владика Јован архијерејском граматом признања одликовао високопречасног протојереја ставрофора Зарију Божовића за његову несебичну љубав и пажњу коју је указао храму Светих Мироносица.

Заједничко Евхаристијско сабрање завршено је послужењем и трпезом љубави.

Срећко Зечевић, јереј

КРАГУЈЕВАЦ

Духовска служба у Катедралном храму

У недељу, 15. јуна ове године, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован, уз саслужење свештенства Саборног храма Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу, служио је свету архијерејску Литургију поводом великог хришћанског празника Силаска Светог Духа на Апостоле. У Литургијском сабрању учешће је узео и многобројни верни народ. У продужетку свете Литургије Епископ Јован је одслужио и вечерње богослужење у току којег се врши призив Светом Духу, а током којег су верници клечећи плели венчиће од траве и цвећа.

Духови, Света Тројица, Силазак Светог Духа на Апостоле, је празник који представља рођендан

Цркве, а празнује се педесети дан после хришћанске Пасхе (Васкрса), па се и назива Педесетница. Овај хришћански празник одговара истоименом јеврејском празнику, који се светковао као Празник седмица (недеља) или Празник жетви (2 Мој 34, 32), исто у педесети дан после Пасхе.

Душан Мучибабић, јереј

КРАГУЈЕВАЦ

Слава Старе цркве у Крагујевцу и градска литија

Празник Силаска Светога Духа Хришћани од давнина празнују десет дана после Вазнесења, односно педесет дана после Васкрса. На тај дан Хришћани од памтивека украшавају цркве зеленилом и гранчицама, а црквени под застиру травом. На сам дан празника верни народ, на свечаној служби, стоји са цвећем у рукама и плете венчиће. Новозаветна књига Дела апостолских, у којој је описана историја првих Хришћана и најранијег ширења Хришћанства, управо и почиње описом онога што се догодило педесет дана после Васкрсења Христовог, односно десет дана после Његовог славног Вазнесења на небо. Дела апостолска започињу речима које је Христос рекао својим ученицима пре свог Вазнесења: *Не удаљујте се од Јерусалима, него чекајте обећање Оца, које чусте од Мене...*

После десет дана - по речима јеванђелисте Луке - *бејаху сви апостоли једнодушно на окупу. И уједанпут настаде шум с неба као хујање силнога ветра, и напуни сав дом где они сеђаху. И показаше им се раздељени језици као огњени, и сиђе по један на свакога од њих. И испунише се сви Духа Светога и стадоше говорити другим језицима, као што им Дух даваше да казују...* Педесетница, тако, за Хришћане представља испуњење свега што је у свом земаљском служењу савршио Христос. Господ је учио о Царству Божијем и оно се открило у Педесетници, на Духове! Христос је обећао да ће Дух Божији открити људима Истину и то се догодило.

Свет, историја, време, живот, све је на Духове обасјано последњом светлошћу, све је преиспуњено крајњим смислом. Педесетницом је, у свету и историји, почео велики, славни Дан Господњи, рођена је наша Црква.

У Крагујевцу се на други дан Духова врши литија кроз град која креће из порте Старе Цркве, где Епископ шумадијски Господин Јован служи Литургију са свештенством града. На почетку саме Литургије, у чин чтеца владика је благоизволео да рукопроизведе Саву Николића, који већ више од једне деценије активно учествује у животу Старе Цркве, не само читајући Апостол на недељним и празничним Евхаристијским сабарањима, већ дајући живи пример како се заиста на прави начин служи Господу. Рукопроизвођење Саве Николића за чтеца је представљало велику радост за целокупно братство Старе Цркве.

Након Литургије, литијска поворка, са градоначелником града Крагујевца господином Верољубом Стевановићем и другим представницима јавног живота града, упутила се ка центру града, названом *код Крста*, где се Владика Јован заједно са присутнима помолио Богу за град и све житеље Крагујевца, те заблагодарио Господу за заштиту и времена мирна.

Након повратка литије у порту Старе цркве, пресечен је славски колач и прочитана молитва пред записом. Ове године је домаћин славе био господин Жико Пауновић, власник туристичке агенције *Индекс турс*, а колач за наредну годину је примио господин Миленко Томовић. Домаћин славе је свечани ручак приредио у хотелу Шумарице коме су присуствовали сви који су учествовали у литијској поворци.

Мирослав Васиљевић, ђакон

КРАГУЈЕВАЦ

Седмогодишњи парастос владици Сави шумадијском

На Духовски уторак, 17. јуна ове године, у Саборној Светоуспенској цркви у Крагујевцу, свету архијерејску Литургију служио је Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован, уз саслуживање десет свештеника Епархије шумадијске. На овај дан навршило се седам година од смрти блаженопочившег владике др Саве, другог епископа шумадијског (1977-2001).

Као и претходних година, Епископ Јован са свештенством служио је парастос блаженопочивајућем архијереју Сави. У парастосу је учествовао и архимандрит Доситеј из манастира Гргетега, који је дошао са сестринством да учествује у заједничкој молитви Богу живих за архијереја Саву. Учествовало је и мноштво верног народа, свештенства и монаштва.

Саша Антонијевић, јереј

БАРАЈЕВО

Шести фестивал црквених хорава Шумадијске епархије

Милошћу Божијом, дана 22. јуна 2008. године, у новоподигнутом храму Спаљивања моштију Светог Саве у Барајеву, окупило се мноштво верника из целе наше Богом чуване Епархије. Тог дана, на празник Свих Светих, у барајевском храму служио је Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован са свештеницима и ђаконима наше Епархије.

После свете Литургије, која је украшена несвакидашњим појањем, уследио је фестивал на којем је учествовало седам црквених хорава. Фестивал је отворио домаћин, са хором састављеним од верног народа бељаничког намесништва. Затим је наступио дечији хор Светог Симеона Мироточивог који је добио и највише симпатија. Наступили су и хор Светог Романа Мелода из Крагујевца, хор при храму Светог Димитрија у Лазаревцу, хор Светих Апостола Петра и Павла при истоименом храму у Јагодини, хор Светог Симеона Богопримца из Смедеревске Паланке, и хор Оплепац из Тополе. После смотре, коју је верни народ са одушевљењем пратио, уследила је трпеза љубави и разговор верника са својим Епископом. У поподневним часовима испратили смо нашег светог Владика и драге нам госте који оставише део своје хришћанске љубави домаћинима.

РАНИЛОВИЋ

Хришћанско сабрање на дан храмовне славе

На дан светих Апостола Вартоломеја и Варнаве, лета Господњег 2008, у селу Раниловићу код Аранђеловца, прослављена је храмовна слава на веома свечан начи. Његово преосвештенство

Епископ шумадијски Господин Јован, након чина свечаног дочека од стране свештенства и верног народа, увео је сабрање у новоизграђени парохијски дом где је извршио освећење овог објекта. Након тога, наш Епископ је у храму светих апостола Вартоломеја и Варнаве, уз саслужење свештенства и учествовање верника, одслужио свету архијерејску Литургију.

У беседи, Епископ Јован је, честитајући славу присутнима, указао на значај апостолства и мисију светих апостола за Цркву, рекавши: "Сведочење и несебична жртва светих апостола је пример како треба да живе истински Хришћани и темељ на коме се вековима васпитавају генерације правоверних. То што су нам апостоли оставили веома често је супротно од онога што се по мери овог, пролазног света намеће човеку. Али мерила овога света

нису оно што спасава. Девиза да циљ оправдава средство је нешто што је страно православним хришћанима. Страдање и жртва је оно што апостоли принесоше за Цркву, сведочећи за Христа, а наше је, да следујући њима, идемо за Христом, што је једино истинито и спасоносно." Тумачећи зачало прочитаног Јеванђеља, цитирајући речи Господа Христа: *Ко вас слуша, мене слуша*, Владика Јован је истакао актуелност ових речи, јер смо сведоци да се данас веома често заборавља да се Христова Тајна савршава и после Вазнесења Господњег, до краја века, кроз живот Цркве Христове, пре свега учествовањем у Литургијском сабрању. Они који не учествују у Светим Тајнама и немају искуство црквеног живота лишавају себе благодати Божије. Нажалост, све је више и оних који на један веома нецивилизован и нехришћански начин постављају себе изнад Цркве.

Она велика благодат Духа Светога која се излила на апостоле, излива се на чланове Цркве Христове у сваком новом Литургијском сабрању, а управо је та благодат разлог због кога су се, подсетио је владика на свето Јеванђеље, и демони покоравали светим апостолима. Господ Христос, међутим, каже својим ученицима, да није највећа радост у томе што им

се демони покоравају, већ што су имена њихова записана на небесима, у књизи вечног живота. "На ту највећу радост, као циљ у коме се све возглављује, никада не треба да заборавимо, проверавајмо себе у сваком дану, где се налазимо у односу на Бога..."

Епископ је потом поменуо и апостолски пост, који је управо почео, истичући да је пост телесно и духовно подвижништво, али и трпљење, праштање, смирење, љубав према Богу и љубав према човеку, позивајући се на речи Васкрслог Спаситеља: *Ово вам заповедам, да љубите један другог...* Управо та љубав, по којој свет препознаје ученике Христове, указује на Христову љубав, која је другачија од свих других љубави у искуству човека. "Љубав изгони страх", каже Владика Јован, "јер љубав непознато чини познатим и онда више нема страха, који долази од непознавања и непознатог." Непознавање, Владика Јован је упоредио са незнањем, цитирајући светог Владика Николаја Велимировића: *Уби нас незнање.*

Архијереј је завршио беседу молитвеним обраћањем светим апостолима Вартоломеју и Варнави, да нас својим заступништвом укрепе и свима освете ум и срце да будемо кадри да макар човекољубљем узвратимо Богу за ону љубав коју Он свима даје.

Након свечане литије и чина резања славског колача, домаћини су у сали новосаграђеног и освећеног парохијског дома, коју је благословио Владика Јован, угостили све сабрале у Литургији. Овом приликом, у знак захвалности и дат допринос у изградњи парохијског дома, који је изграђен и уређен у врло кратком временском року, грамате су добили Скупштина општине Аранђеловац и председник општине др Радосав Швабић, као и Раде Чолић, који је лично дао највећи прилог за обављање грађевинских радова. Епископ је овом приликом пароха раниловићког Слободана Раковића произвео у чин протонамесника.

Зоран Алексић, јереј

БЕЛОШЕВАЦ - КРАГУЈЕВАЦ **Видовдан у храму Светог кнеза Лазара**

У суботу, 28. јуна 2008. године, на Видовдан, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован, уз саслужење више свештеника, поводом храмовне славе, служио је свету архијерејску Литургију у храму Светог великомученика кнеза Лазара у Белошевцу. У Литургијском сабрању, које је било у порти храма, учествовало је мноштво народа. Многи су приступили светом Причешћу.

Протојереј-ставрофор др Зоран Крстић одржао је беседу у којој је позвао верни народ на љубав према

Богу и ближњима, за шта је најбољи пример и свети кнез Лазар у своје време. То требамо да чинимо и ми, јер нас једино тај однос љубави према Господу

и према ближњем сједињује у светој Евхаристији. После завршене литије око храма, Преосвећени Владика Јован обавио је чин резања славског колача. Домаћин о храмовној слави био је господин Ранко Шкркић са својом породицом, који је у славској трпези љубави угостио присутне вернике.

ВИНОГРАДИ – КРАГУЈЕВАЦ *Архијерејска Литургија у цркви Свете Петке*

У недељу, 29. јуна ове године, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован служио је свету архијерејску Литургију у храму Преподобне матере Параскеве у крагујевачком насељу Виногради, уз саслужење свештенства Крагујевачког намесништва и учешће великог броја верних, који су својим доласком и причешћем на светој Литургији још једном показали да познају Истину, а то значи да познају Цркву своју, која је Тело Христово.

Обраћајући се верном народу, Епископ Јован је указао на значај Литургијског сабрања које увек има за циљ да се причестимо Телом и Крвљу Христовом. Због тога се и служи Литургија, то јест крајњи циљ Свете Литургије јесте наше учешће у Божанском животу, дар и уздарје, давање и примање. Често под изговором наше недостојности долазимо до тога да се уопште не причешћујемо или не желимо да уложимо труд, не би ли што спремнији примили у себе Христа, а Благодат Божија је та која нам помаже да уклонимо све наше слабости које као људи чинимо.

Владика Јован се у беседи осврнуо на јеванђељску причу описану код јеванђелисте Матеја (зчало 9. /4, 18-23/), у којој Христос на једном месту позива Симона званог Петар и Андреја, брата његовог, да пођу за Њим, а на другом месту позива Јакова и Јована Заведејева. Апостоли остављају све и полазе

за Христом. Вара је та која чини да апостоли приђу Христу истинитом Богу. Ако имамо праве вере онда ћемо и ми поћи за правим и истинитим Христом. Тако сви заједно унапређујемо и изграђујемо Тело Христово. А једини начин да пођемо правим путем јесте да кренемо за Истином. Нико нам не даје за право да срамотимо Цркву, нити да је омаловажавамо, већ да својим примером учинимо и да други пођу за Христом. Владика је на крају нагласио да се сви морамо учити од Цркве, а то значи да за Цркву треба да живимо ишчекујући Царство Небеско.

Горан Мућућ, јереј

МАНАСТИР ДЕНКОВАЦ *Духовна подршка младом манастирском братству*

Литургијско сабрање у манастиру Денковацу, на празник Светих мученика Мануила, Савела и Исмаила, било је повод доласка Његовог преосвештенства Епископа шумадијског Господина Јована у ову обитељ. Била је то велика радост и укрепљење за све житеље. Овом приликом радост је увеличана и произвођењем јеромонаха Алексеја (Ђурђевића) у чин протосинђела. Након Литургије, Епископ је духовно pouчио младо братство.

МАНАСТИР КАЛЕНИЋ *Литургијско сабрање у част свете Анастасије Српске*

На празник Свете Анастасије Српске, 5. јуна ове године, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован служио је свету архијерејску Литургију у манастиру Каленићу поводом славе манастирске капеле. И овај скуп благочестивог народа и манастирских пријатеља, био је прилика да се истакне значај обележавања великог јубилеја – шест векова од подизања манастира и да се подсети на духовни утицај који је

у српском народу извршио Каленић. Такође, указано је и на благородни утицај светих Немањића на нашу Цркву и на нашу нацију, нарочито свете Анастасије, мајке светог Саве.

МОНАСТИР ТРЕСИЈЕ

Дани Милована Видаковића

По тринаести пут, значајна црквена и просветно-културна приредба *Дани Милована Видаковића*, започиње на Ивањдан у порти манастира Тресије на Космају. Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован одслужио је свету архијерејску Литургију после које је пререзао славске колаче.

У програму који носи назив *Под липама манастира Тресија*, у присуству великог броја угледника, академика, књижевника и мештана, представљена је издавачка делатност Библиотеке града Београда и библиотека у Сопоту и Младеновацу. Глумица Народног позоришта у Нишу Јелена Лугоња извела је монодраму по књизи владике Николаја *Молитве на језеру*.

И ове године, одржана је иконописачка и ликовна колонија *Неменикуће - Тресије 2008.* у којој је радило двадесет шест иконописаца и мозаичара, као и петнаест ликовних уметника, чланова УЛУС-а.

Свечаности су настављене на Петровдан у порти цркве у Неменикућама.

Љубиша Смиљковић, протојереј

АРАНЂЕЛОВАЦ

Петровдански молитвени скупови

Празник Светих апостола Петра и Павла и ове године је свечано прослављен у аранђеловачком храму посвећеном првоврховним апостолима Божијим. Празнично бденије, на коме се окупило неколико стотина верника, служио је Преосвећени Епископ шумадијски Господин Јован, уз саслуживање свештенства Орашачког намесништва.

Служба бденија била је употпуњена присуством и благословом Архијереја, као и изузетним појањем самог Владике Јована, ђакона и појаца. Видно присутна радост и молитвено расположење међу верницима били су крунисани миросањем од стране епископа. Након два сата молитве и појања Богу, Владика је сабраном народу честитао храмовну славу и истакао значај и красоту појања, као најлепшег приноса који верници узносе Богу. Посебно је битно и красно када сви верници одговарају на свештеничке прозбе и када сви заједно поју у славу Божију.

На сам празник Светих апостола Петра и Павла, свету Литургију су служили свештеници Петропавловске цркве и других градских цркава, предвођени протом Миланом Боротом, који је и одржао беседу о величини и значају апостола Петра и Павла. Након свете Литургије, сви присутни су у литији три пута направили опход око храма, а потом је испред цркве пререзан славски колач.

Александар Миловановић, јереј

МОНАСТИР РАЛЕТИНАЦ

Прослављен Петровдан – храмовна слава

На празник Светих апостола Петра и Павла, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован служио је свету архијерејску Литургију у манастиру Ралетинац, уз саслужење више свештеника. На дан храмовне славе, Епископ је осветио и нови иконостас.

Манастир Ралетинац посвећен светим Апостолима, налази се на шумовитим обронцима Кременца, недалеко од села Велике Пчелице и од Рековца. Нема поузданих података када је настао. Према народној традицији, подигнут је почетком XV века као испосница оближњег манастира Денковца. По другом предању, манастир је задужбина извесне Рале, једне од три кћери непознатог српског племића који је погинуо у Косовском боју. По том предању

ове три девојке - Рала, Дена и Сара сазидале су три цркве на подручју села Велике Пчелице. Ове светиње су по њиховим именима назване Ралетинац, Денковац и Саринац.

МАНАСТИРАК

Освећена обновљена манастирска црква

На празник Светих Дванаесторице апостола – Павловдан, 13. јула 2008. године, Његово преосвештенство Епископ шумдијски Господин Јован служио је свету архијерејску Литургију и осветио обновљени манастир Светог Николаја – Манастирак у Великој Крушевици. Манастир је заснован још у средњем веку, а обновљен је нарочитим залагањем владике Јована и материјалном помоћи добрих људи.

У беседи, након освећења, преосвећени владика је истакао да се данас не радују само они који су се окупили да учествују у овом догађају, него и наши преци који су ову светињу подигли, али и они који су пре тога подигли мању цркву која се налазила на овом месту, како је на основу археолошких истраживања утврђено. Они ће се највише радовати ако народ у своју светињу буде долазио да се у њој мири са Богом и са ближњима кроз свету Литургију и свето Причешће.

Након службе, заслужни појединци и установе, обновитељи ове светиње, одликовани су Архијерејским граматама, а веома заслужном господину Владану Обрадовићу додељен је *Орден Војска Карађорђа*. Владика Јован је на крају нагласио да сигурно има много много оних који су помогли обнову ове светиње, а да нису истакнути, па се и њима захваљује, а нарочито надлежном пароху Сретку Петковићу кога је одликовао достојанством протонамесника.

АЗАЊА

Крштење – облачење у Христа

На Павловдан, 13. јула у поподневним часовима, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован благоизволео је да крсти малог Душана, сина пароха другог азањског, јереја Срђана Ковачевића. Владика је стигао у Азању око 16 часова у пратњи јереја Срђана Ковачевића и Драгана Икића. Дочекали су га верници из Азање, као и око четрдесеторо деце полазника Летње школе за децу из дијаспоре, која је ове године организована у Азањи.

Владика је благословио присутне, а након тога уследило је крштење. У овој Светој тајни учествовали су и свештеници: протојереј-ставрофор Драгиша Јелић, протојереј-ставрофор Никола Гвоздић, протојереј Велибор Ранђић, протонамесник Милисав Радовић, јереј Срђан Ковачевић и јереј Драган Икић. Да је крштење тајна којом биолошки човек заиста постаје личност најбоље се пројавило у самом светом чину. Владика Јован је управо погружавањем у воду малог Душана показао и доказао како форма пројављује суштину и како су једна од друге неодвојиве. С друге стране, мноштво верног народа присутних на крштењу пројавило је рецепцију Цркве, без које у древној црквеној пракси крштење и није било могуће. Прозлазећи кроз верни народ «обучен у Христа», мали Душан је постао неодвојиви члан Цркве Христове и као такав слободна личност.

По завршетку крштења, Преосвећени Владика Јован поделио је деци из дијаспоре монографију «Храм светих бесребреника Козме и Дамјана». Пожелевши им добродошлицу Владика је, обративши се професорима, истакао потребу да се деци у оквиру ове летње школе што више говори о историји Српског народа како та деца никада не би заборавила своју матицу - Србију.

Читав догађај пратила је екипа РТС-а.

Драган Икић, презвитер

СИПИЋ

Служба светим бесребреницима

У храму Светих Бесребреника Козме и Дамјана у Сипићу, на дан храмовне славе, било је нарочито свечано, јер је свету архијерејску Литургију служио Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован, уз саслужење више свештеника. Овај храм је подигнут 1929. године за време свештеника Милутина Настасовића.

Окупљени народ владика Јован је у својој архијерејској беседи поучио да је света Литургија врхунац сваког богослужења и да она спушта Небо на земљу и земљу уздиже на Небо. А то наше уздизање постиже се правом вером коју исповедамо свакодневно у свом животу, нарочито доласком у храм. Јер сваки храм је парче Неба на земљи.

Након службе, сабрање је настављено заједничком трпезом љубави.

СТАНОВО – КРАГУЈЕВАЦ *Литургија и крштење*

На празник Полагања ризе Пресвете Богородице, 15. јула 2008. године, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован служио је свету архијерејску Литургију у храму Светог Пантелејмона у Станову. Током свете Литургије крстио је малу Ангелину. Ову нарочиту духовну радост употпунили су и чланови Хора младих из Крагујевца који су појали на служби.

ГРОШНИЦА

Благослов народном стваралаштву

У порти грошничке цркве посвећене светим апостолима Петру и Павлу, на празник Светог Андреја Критског и Светог свештеномученика Саве Горњокарловачког, 17. јула 2008. године, одржана је, већ пету годину за редом, изложба ручних радова, коју су и ове године својим несебичним трудом приредиле вредне парохијанке грошничке парохије.

После свечаног дочека, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован осветио је нову чесму. Наш архипастир началствовао је потом на светој архијерејској Литургији, уз саслужење свештенства Крагујевачког и Лепеничког намесништва.

Преосвећени Владика Јован у беседи је посебно истакао какав треба да буде наш однос према ближњима, уз посебан нагласак да чинимо добро другима, па тек онда да очекујемо добро себи. По свршеној Литургији, парохијанка Вера Ратинац из Грошнице поздравила је епископа бираним речима, пожелевши му добро здравље и да нас још дуго година посећује. Владика је благословио изложбу, пожелевши да у овом труду истрајемо и сачувамо наук ручних радова за будућа поколења. Затим су деца из културно-уметничког друштва извела неколико рецитала, као и сплет народних игара.

Након свега уприличена је трпеза љубави са свим присутним верницима.

ЦЕРОВАЦ И ДЕСИМИРОВАЦ *Канонска посета Епископа црквама Свете Тројице и Свете Недеље*

Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован, 19. и 20. јула 2008. године учинио је канонску посету црквеној општини Десимировац, одслуживши две Свете литургије. У цркви Свете Тројице у Церовцу, служио је на празник преподобног Сисоја Великог, а у цркви Свете великомученице Недеље у Десимировцу на истоимени празник.

Цркву у Десимировцу, која је подигнута 1937. године, осветио је митрополит загребачки Доситеј уз саслужење владике жичког Николаја и владике шабачког Симеона. Церовац данас има своју цркву коју су подигли житељи села заједно са својим свештеником Петром Манићем. Црква није освећена, а у току је израда иконостаса и у припреми је за освећење.

У суботу, 19. јула Владика Господин Јован је одслужио своју прву свету Литургију у овој цркви, уз саслуживање више свештеника. Иако је био радни дан, црква је била пуна народа. Том приликом владика је поучио народ истичући значај Литургијског сабрања, које врхуни у Светом причешћу. Нарочито је истакао да је љубав смисао живота и да она треба да буде знак распознавања међу верним народом.

Сутрадан, у недељу, на дан храмовне славе, Владика је служио Свету литургију у Десимировцу, уз саслуживање више свештеника. Проповедао је протојереј ставрофор др Зоран Крстић и на примеру свете мученице Недеље, истакао да је мучеништво саставни део живота свакога хришћанина. Након службе и литије око храма, пререзан је славски колач. Нарочитој Литургијској радости допринели су и чланови катедралног октета Свети Роман Мелод из Крагујевца својим појањем.

Живота Ст. Марковић, протојереј ставрофор

БОШЊАН

Прослављена манастирска слава

На дан када Црква прославља светог великомученика Прокопија и свету царску породицу Романових и моли им се као заступницима свих нас пред лицем Божијим (21. јула ове године), манастир Светог Луке у Бошњану је прославио једну од више манастирских слава. По већ устаљеном обичају, Литургијско сабрање предводио је Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован. Саслуживало је деветнаест свештеника и три ђакон, а учествовало је много верног народа овог краја, из Шумадијске, Жичке и Нишке епархије.

Непосредно пре Свете Литургије владика је поставио камен темељац за капелу посвећену Свим Светима, а у наставку је рукопроизвео двојицу чтечева да верно прислужују у Цркви Божијој. После заједничарења у Светој Чаши и његовог продужења у заједничкој трпези, Епископа је о градитељској делатности у манастиру упознао игуман, архимандрит мр Алексеј (Богићевић). Наиме, у манастиру увелико теку радови на изградњи новог конака и ових дана се ради кровна конструкција. Ускоро треба да почне изградња и палионице свећа и капеле посвећене Свим Светима.

Ово је само мали део од онога што се ради у манастиру који је последњих година доживео свој материјални, али пре свега духовни процват. Доказ су и две иконе светог Луке и царевића Алексеја Романова које непрестано пројављују Бога и мироточе по неколико пута годишње.

Миломир Тодоровић, ђакон

ДРЕН КОД ЛАЗАРЕВЦА

Епископ Господин Јован осветио нове црквене објекте

Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован је извршио канонску посету црквеној заједници у Дрену у поподневним часовима, 24. јула ове године. Том приликом освештао је два нова звона, капелу за паљење свећа са продавницом и темеље будућег парохијског дома ове парохије. Епископа је дочекао велики број свештеника и верних, међу којима је био присутан један од највећих приложника овог новоподигнутог црквеног комплекса и велики молитвеник пред Богом, светогорски монах Рафаило.

Повељу је у темеље новог парохијског дома поставио један од главних иницијатора овог подухвата и председник грађевинског одбора др Ивко Марић. Завршивши чинодејство, Преосвећени се обратио свим присутнима речима хвале за житеље овога места, који су у овом веома тешком времену препознали потребу за изградњу још једне цркве у којој ће се Богу молити, на Свету литургију сабирати, и тако себе духовно надограђивати. Сваки човек, као боголико биће, има потребу да ствара и креира, да остави нешто иза себе, али не само у материјалном већ пре свега у духовном, васпитном

и културолошком смислу, нагласио је владика. Посебно је говорио о међуљудским односима, о неопходности међусобне љубави која се не учи из књига, већ се у делима пројављује. У том контексту је напоменуо да је први и једини видљиви знак да је један човек облагоданен и Богом благословен, о другом лепо и без осуђивања говори. Данас нам сви говоре о миру и људским правима, а тога све мање има, јер љубави нема, истакао је Преосвећени на крају своје беседе.

Након тога, Владика је све заслужне одликовао Архијерејском граматом признања, а посебно се захвалио монаху Рафаилу, истичући да је он велики Божији благослов овог месту. Господин Епископ је затим присуствовао подизању новоосвећених звона.

Домаћини овог сабрања, протојереји ставрофори Недељко Кусмук и Митар Топаловић са својим парохијанима, за све присутне припремили су трпезу љубави.

Жељко Ивковић, свештеник

БРАЈКОВАЦ

Духовна подршка заједници „Земља живих“

Након канонске посете Дрену, у продужетку овога дана, а у сам његов смирај, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован је нашао времена да обиђе заједницу *Земље живих* у селу Брајковац надомак Лазареваца, у којој се тренутно налази шест штићеника. Наиме, ради се о пројекту за борбу против наркоманије, у који се благословом нашег владике и великим ангажовањем свештеника Александра Новаковића, укључила Црквена општина Лазаревац и Градска општина Лазаревац. То је део оног пионирског посла који је започела пре три године Епархија бачка на челу са викарним Епископом јегарским Господином Порфиријем и свештеником Бранком Ћурчином.

Показујући разумевање за овај велики национални проблем и велику љубав према овој деци која желе да превазиђу проблем у коме су се нашли, Владика је, саветујући их, провео доста времена у разговору са њима. Говорио им је на основу свог дугогодишњег искуства духовне борбе о многим духовним проблемима, ђавољим смицалицама и замкама које могу да их задесе на овом њиховом богоугодном повратку на прави животни пут. Оно што је овој деци дало посебну наду и охрабрење јесу речи Преосвећеног Владике у којима их је подсетио да ни у најтежим моментима, кризама и искушењима нису остаљени ни од Бога ни од људи. Ово није први пут да Владика Јован обилази ову заједницу којој тако даје велику подршку, како у духовном тако и у организационо-материјалном смислу.

Утисак братства храма Светог великомученика Димитрија у Лазаревцу који су укључени у овај пројекат, а нарочито штићеника који се у овој заједници лече, јесте да су овакве посете нашег Владике од великог значаја и непроцењиве користи.

Жељко Ивковић, свештеник

МАЛЕ ПЧЕЛИЦЕ

*Прослављен празник Иконе Богородице
Тројеручице*

На празник Иконе Пресвете Богородице Тројеручице, 25. јула 2008. године, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован служио је свету архијерејску Литургију у малопчеличком храму који за заштитницу има ову чудотворну икону. Том приликом, осветио је и звоно које ће бити постављено у овом храму и позивати верне на молитву. Након службе, владика је пререзао славски колач и пожелео верном народу благослов Божији и заступништво Пресвете Богородице.

Храм Пресвете Богородице Тројеручице у Малим Пчелицама почео је да се гради 1998. године, након што је копија чудотворне иконе Богородице Тројеручице посетила Епархију шумадијску и представља израз благодарности Мајци Божијој верног народа Шумадије.

Манастир Вољавча

Манастирски сабор

Централни догађај манастирске славе Светоархангелске обитељи Вољавче била је света Литургија коју је на дан празника, 26. јула ове године, служио Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован. Након службе и литије око храма, Епископ је пререзао славски колач.

У својој архијерејској беседи, Владика је истакао да су зидови храма ове свете обитељи кроз векове исписани молитвеном побожношћу и натопљени сузним молитвама и да је због тога и нама данас овај манастир показатељ и пример колико је неопходно уложити труд у нашем врлинском животу да бисмо молитвом живели, дисали и осећали свет око нас. Таквим молитвеним животом стичемо једину истинску радост, спасоносну радост живота по Богу и у Богу.

Манастир Вољавча је задужбина Михајла Кончиновића из средине XIV века и, као и наш народ кроз историју, пропатио је различита страдања и разарања, али и обнављања и подизања.

ГОРЊА ТРЕШЊЕВИЦА

*Канонска посета Епископа цркви Свете
Петке*

У недељу Светих Отаца, на Светог апостола Акилу и Преподобног Никодима, 27. јула 2008. године, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован, у оквиру редовне канонске посете селу Горња Трешњевица код Аранђеловца, архијерејско намесништво орашачко, служио је свету архијерејску Литургију у храму посвећеном преподобној мајци Параскеви, уз саслуживање свештенства овог намесништва и верног народа овога краја.

У литургијској беседи владика Јован је, осврнувши се на зачало светог Јеванђеља са ове Свете литургије, подсетио на веру која је основ хришћанског живота. "Христос је био задивљен вером коју су показали они који су носили узетога на носилима. Та вера

је била толика, да они нису ни једног тренутка помислили да одустану од своје намере, да свог болесног пријатеља донесу Сину Божијем, иако су морали да прођу многе препреке и да се пробију кроз мноштво народа да би у томе и успели." Владика је, указујући на слабости сваког човека, рекао да човек без вере није способан да превазиђе искушења и одупре се греху да не би постао ослабљен, јер грех је тај који ослабљује човека и који уништава веру у човеку и удаљава га од смисла и циља живота. "Човек је слабо биће, у смислу да човек сам није способан да победи сва искушења која на њега долазе током живота. Човеку је то могуће једино уз помоћ Божију." То објашњава и Христов приступ и начин излечења оних који су Га походили у својим немоћима, где углавном можемо чути да опраштањем греха нестаје и свака немоћ у човеку, који кроз тај опрост бива исцељен. Такво исцељење Владика је назвао "измирењем" са Богом, људима и самим собом. Вера као начин постојања, ствара се и расте у човеку, у искуству нас Православних, пре свега, кроз Литургијски живот. Литургијски живот је живот заједнице и остварује се само у заједници. Они који себе лишавају таквог искуства, из разних разлога, а углавном је то егоцентризам и таштина по мери овог света, не могу познати Бога, јер нису способни за однос. Управо ове слабости, са којима се свакодневно срећемо, а такве човека најчешће успавају, па их није ни свестан, говоре о томе да је себе најтеже победити, много теже неголи читаве војске и државе. Говорећи о значају живота у заједници, Владика је направио поређење са породичним ситуацијама, где појединац дозволи себи да се удаљи од породице, на неки начин се издвоји и недуго затим неминовно осећа последице таквог отпадништва. "У оваквим примерима, треба, пре свега, потражити разлоге посртања и недаћа са којима се свакодневно срећемо", рекао је владика Јован.

После свете Литургије, домаћини су приредили трпезу љубави у недовршеном парохијском дому. Том приликом су замолили Владика да их у што скорије време поново удостоји архијерејског служења и благослова, а да ће се они потрудити да што пре доврше парохијски дом.

Љубица Милетић

СВЕТИ НАУМ

Изнад језера његово срце сваког трена
Откуца у камену по једно слово.
Спокојна војска самогласника и
сугласника
Оде границе и натраг.

И може се у сумрак над водом видети
Сен његова лика. И може се чути како
Наум
Мрви време, упоран као стена
На којој мошти леже.

Изнад језера, уместо молитве, чује се
како Наум разговетно понавља азбуку.
Слово по слово! И када дође до краја,
Није готово...

Заветно Аз излеће из његових руку,
Пробија камени покров
И носи поруку:

Коме је дано да чита знамен
Изнад мог звучног гроба
Нека се не боји ничега,
Све свето и словно чувамо ја и ова
вода.

ОБНОВА МАНАСТИРА КАЛЕНИЋА 1928-1930. ГОДИНЕ

Недостатак аутентичних извора о заснивању и најстаријој историји манастира Каленића, определио је савремене истраживаче да објашњења траже „из њега само“, односно на основу очуваних карактеристика архитектуре и сликарства манастира. Срећна је околност што многобројне оправке током векова нису битно нарушиле првобитни изглед, о чему нарочито сведоче сачувани записи о великој реконструкцији крајем треће деценије XX века

а најмеродавнијим местима у држави и Цркви било је одређено да обнова Каленића буде реализована под руководством архитекте Жарка Татића, који је своје идеје будућег изгледа цркве изнео у књизи коју је 1926. године објавио заједно са Владимиром Петковићем (В. Р. Петковић – Ж. Татић, *Манастир Каленић*, Вршац 1926). Из неких разлога угледни стручњак није био укључен у посао, па је руководиоца радова постао тек дипломирани архитекта Ђурђе Бошковић. Убрзо се уверио да нацрти Ж. Татића не договарају стању у којем се манастир налазио: „Када сам грађевину ослободио лепа којим је доцније била омалтерисана, морао сам да констатујем да се Татићеви планови... не поклапају ни у главним архитектонским линијама, нити пак у једном једином детаљу, са оригиналним, сачуваним конструкцијама. Цео горњи део грађевине, изнад трећег кордон венца и орнаментисаних архиволти, био је, изузев главног кубета, у потпуности президан... Презиђивање је извршено материјалом који је некада пао са цркве; овај је материјал употребљен на тај начин што су поједини фрагменти притесани у облику тесаника, док су орнаментисани делови, или профили, окренути ка језгру зида. Појавила

се тада дилема: оставити све реконструисане делове онакве какви су, што би значило одрећи се сваког испитивања оригиналних конструкција, или у испитивању ићи до краја, и срушити све позније президане делове. Преовладало је ово друго, те је по извршеном уклањању назидака, у маси пронађених фрагмената и откривених трагова, нађен изванредно велики број првокласних података за рестаурацију“ (цитирано према: И. Стевовић, Б. Цветковић, *Манастир Каленић*, Београд 2007).

„Одлуком да измени унапред одређени концепт и рестаурацију изведе руководећи се у највећој мери резултатима претходних детаљних конзерваторских испитивања, Ђурђе Бошковић је промовисао модеран методолошки приступ који ће током наредних деценија постати предуслов научног проучавања

и стручне заштите споменика архитектуре. Радови праћени обимном и сачуваном техничком документацијом, на основу које је могуће до детаља пратити све Бошковићеве захвате на грађевини, трајали су две године, и званично су окончани колаудацијом уприличеном 11. и 12. маја 1931. године. Црква Ваведења Богородице добила је тако онај архитектонски лик који је практично у потпуности задржан до данас (И. Стевовић, Б. Цветковић).

Већ је речено да је документација на основу које је Бошковић вршио обнову солидно очувана, што омогућава детаљан увид у ток, начела, резултате, али и недоумице спроведеног захвата. Тако је на више десетина страница врло детаљану анализу Бошковићевог поступка спровео Иван Стевовић у својој монографији о архитектури манастира *(Каленић – Богородичина црква у архитектури позновизантиског света, Београд 2006)*. Из ове књиге преносимо предлог редоследа радова и извештај о пословима обављеним до краја септембра 1928. године (Прилог I и Прилог II) из којих се види шта је све Ђурђе Бошковић планирао и спровео:

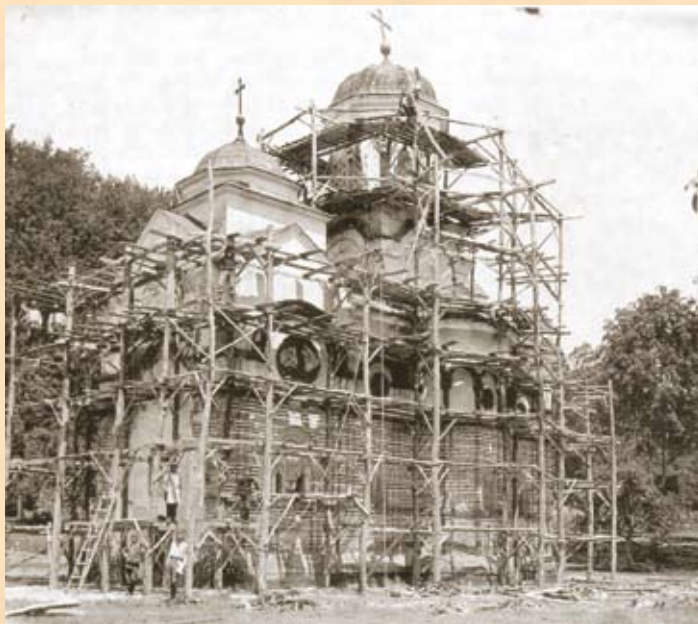
Прилог I

Пошто сам на лицу места испитао могућност оправке

ман. Каленића част ми је предложити Арх. Комисији при Министарству Вера, Београд

Част ми је предложити арх. комисији средећи рада за његову рестаурацију.

1. Поставити скеле тако да се грађевина ни у колико ништа не оштети.
2. Снимити како архитектонски тако и фотограф. све детаље које арх. Ж. Татић није снимео, и допунити све његове снимке, у колико они нису у довољној мери исправни.
3. Скинути малтер са свих спољних зидова.
4. Према траговима који би се нашли испод малтера поништити или евентуално изменити пројекат Ж. Татића.

5. Израдити све детаље.
6. Позвати комисију која ће имати да испита предложени елаборат.
7. Приступити самој оправци и то:
8. Изменити венце.
9. Покрити цркву оловом.
10. Извадити и изменити све иструлеле тесанике пешчара.
11. Променити сокл – део по део.
12. Уметнути нови портал на нартексу; допунити детаље на северном и јужном прозору нартекса; наместити розете. – Сви би се ови каменорезачки детаљи израдили за време рада под. 7-11.
13. Позвати комисију која ће имати да испита и прими свршене радове.

У случају да се посао ове године не могне свршити, радило би се идуће године.

(потпис Ђ. Бошковића)

Прилог II

Господину архимандриту Никону, старешини манастира Каленића

Част ми је поднети Вам овај извештај о раду на реконструкцији манастирске цркве.

До 23 – IX – 1928. извршио сам ове радове:

1. Президео сам зид између средњег и горњег кордон венца и то испод северо-источне, северо-западне и југо-западне архиволте на цркви. Презиђивање је извршено истим материјалом, у колико је био употребљив. Иструлеле и полумљене цигле замењене су новим – истих димензија. Фуге између цигала рађене су од продужног малтера, и износе 4,59 см – према старим.

2. Према пројекту који је већ одобрила комисија за чување и одржавање архитектонских споменика, озидео сам, по целој дужини цркве (не и нартекса) постоље за главни венац, и поставио исти.

3. Озидео сам постоље за базиликални венац, и то над главним бродом цркве. На то постоље поставио сам (*нечитко, две речи*) базиликалног венца. Уклесивање осталог комађа – најобичнији мануелни посао, - остављено је Фрањи (*нечитко, две речи*).

4. Президео сам источну страну постамента кубета – употребљавајући стари материјал – уколико је исти сачуван. Розету, консолни венац са архиволтом и лучни венац, заменио сам пак новим – јер су стари потпуно упропашћени. – Хоризонтални венац поставиће се до године.

5. Изидео сам надзидке изнад архиволти над прозорима на тамбуру кубета. Поставио сам затим капители, као и хоризонтални венац од цигала и камена.

6. Израдио сам и јужне и северне стране, по један део пробног фуговања и то од масног малтера 1 : 1,5 а од продужног малтера – 1 : 2 : 3 – На фугама са јужне стране (изложеним сунцу) показале су се пукотине – док су фуге са северне стране остале за сада чисте. – Још свежје фуге премазао сам кречним млеком са мало жуте боје.

7. Поставио сам гвоздено постоље за (*нечитко, једна реч*) састављено из три шипке које из бетона вире за 20 см и једне која излази за 35 см. Ове сам шипке обукао у дебео слој малтера па да не би привлачиле електрицитет из ваздуха.

8. Калоту кубета и један део крова прелио сам танким слојем маснога бетона (1 : 3) остављајући у њему (*нечитко, једна реч*) која ће до године служити као веза између садашњег и новог слоја. За покривање осталих кровних површина, оставио сам инструкције поменутоме мајстору.

После свега изложеног част ми је замолити Вас да овај извештај редовним путем доставите Министарству вера и Комисији за чување и одржавање арх. споменика.

22 – IX – 1928.

Каленић

Након пажљивог поређења захвата током обнове, уз примену више методолошких начела, Иван Стевовић је у монографији о архитектури Каленића могао да закључи: „Пред истраживачима се тада (након Бошковићевих интервенција) појавила прва градитељска целина средњовековне српске уметности у исто време добро очувана у оригиналним деловима, неоптерећена накнадним доградњама и надамасве стручно и брижљиво рестаурисана.“

Међутим, сам аутор након успеле обнове, у више наврата, износио је дилеме које се отварају пред овако озбиљним захватима, односно „докле се има право ићи са реконструкцијом једне овако важне старине као што је Каленић“. Преносимо их, фрагментарно, из Стевовићеве монографије: Наизглед парадоксално, али нешто је Ђ. Бошковића навело да закључи: „најбоље... реконструкцију уопште и не предузимати. Довољно је само грађевину осигурати од пропасти и даљег рушења и сачувати све трагове који се могу наћи.“ Године 1933. велики истраживач ће написати: „Принципијелно говорећи, овај рад требало је ставити на другу базу и реконструисати само оно зашто је било апсолутно тачних података, док је остало требало све само осигурати. Међутим тада ми, као тек дипломираном архитекти, у овом погледу нису биле остављене потпуно слободне руке. У осталом рекли смо већ да је од мене тада, нарочито од стране цркве, тражено да у потпуности све реконструишем.“ И две деценије након обнове Каленића, Ђурђе Бошковић ће задржати сумње, свестан свих недоумица, и данас актуелних, које се отварају пред службом заштите уметничког наслеђа: „ипак сматрам да сам тада отишао сувише далеко у реконструкцију. Данас, ја бих тежиште радова пребацио више на консолидацију постојећих делова, а избегао бих где год би то било могуће њихово реконструисање чак и поред најсигурнијих техничких и стилских података.“

Приредио Н. Јованчевић

Прапочеци иконе: ФАЈУМСКИ ПОРТРЕТИ

Када се говори о пореклу иконе коју познајемо, најчешће је оно везано за Фајумске портрете. Међутим, ретко се помињу извори који највероватније много више и дубље сведоче о самом настанку и врсти носиоца овог типа покретне слике. Египатска уметност која се у служби религије развијала у периоду од три хиљаде година, након победе државе од стране Александра Великог, 332. године пре Христа, доживљава извесне промене услед наглог насељавања великог броја Грка. Под управом Птоломеја ова богата земља плодних равница је још више напредовала у материјалном смислу а Фајум је додељен грчко-македонским војним ветеранима, као облик мировине. Ови насељеници називани су *cleruchs*. Међутим, нису само Грци насељавали ове пределе, мноштво Азијата, Сиријаца, Либијаца и других народа који су формирали мешане бракове утицали су на раст наталитета, мешајући се са Египћанима али и међусобно, стварајући космополитско друштво, чије су традиције и религије довеле до формирања нове, помешане културе.

Папируси откривени у Римском Египту који су се очували захваљујући повољним климатским условима, указују на изузетан интелектуални и културни развој. Пронађени су и текстови Хомера, Платона и грчких драматурга, а највећи неоплатонски филозоф Плотин, рођен је у Египту. Египат почиње да пропада на крају 2. века, и током наредних двеста година многа насеља у Фајуму су напуштена. Међутим, на супрот томе, поједини градови доживљавају процват управо у 4. веку.

У заједници која је била измешана културама као што је било у грчко-римском периоду Египта постојало је мноштво религиозних веровања, митологија и процесција. Ова мешавина је наизглед веома добро функционисала али је често изненађивала посетиоце који су долазили „споља“.

Првобитни страни досељеници су, у почетку, остајали привржени својој вери стриктно се придржавајући сопствених религиозних форми и

правила, чвстих веровања и градили су најпре храмове за сопствене богове. Али древна традиција египатских богова, која је опстајала током три хиљаде година, била је превише снажна да би је било ко уништио или игнорисао. Осетљивост окружења утицала је на лагану промену грчких веровања која су се усклађивала мање или више са египатским, које је диктирала државна религиозна пракса. Међутим, опирање Египћана променама и њихова непопустљивост у односу на примање туђих богова, утицали су на то да свештенство у Египту и даље опстане као изузетно моћна друштвена каста.

У египатском култу мртвих, мумије су представљале древне предмете обожавања, који су поштовани као бесмртни сурогат смрти. Оне су представљале свете предмете саме по себи. Покојник је идентификован са Озирисом и тако бивао „обележен“ божанским, а покојница са богињом Изис и највероватније са богињом Хатор. Потврда ове тврдње проналази се у портретима древних мумија који су обележавани инскрипцијама богова.

У доба фараона, мумифицирано и умотано тело је најпре прекривано маском која носи стилизоване карактеристике покојника, пре његовог постављања у правоугаони, дрвени сандук. Крајем средњег краљевства (2000-1750 године пре Христа) појављује се дрвени ковчег у облику мумије, са моделованим рукама и цртама лица, највероватније развијеним из ране мумијске маске. Покојник, поистовећен са Озирисом, богом подземног света, нада се да ће учествовати у његовом васкрсењу. Многи од ових дрвених ковчега су сликани са детаљним ритуалним сценама или са фигурама божанских заштитника. У грчко-римском периоду, мумијски ковчези се про-

изводе тако што се споља облепљују тракама гипсаног малтера или папируса. Ковчег се богато декорише а моделоване црте лица представљеног покојника постају мање налик богу и више људске.

У периоду између првог и четвртог века уместо моделованих црта лица, поједине мумије се прекривају дрвеним даскама на којима је насликан портрет покојника. Оне су уметане у било који ан-

тропидни сандук на месту на коме је до тада стајала моделована глава покојника, или унутар мумије која је била обмотана тако да је изгледало као да покојник гледа кроз прозор ка посматрачу. Постоје извесне тврдње да је мумија у појединим случајевима чувана усправно и да је служила за посматрање (опраштање) у периоду пре сахране.

Током прве године владавине Тиберија (14-37 године пре Христа) уочава се појава постављања, тј. уметања насликаних портрета на мумије. На овај начин, замењене су египатске тродимензионалне маске равном осликаном површином која је служила живима за опраштање. Долази до извесног одвајања божанског од људског. Маска која је остваривала контакт са боговима кроз поистовећивање са Озирисом, Изис или Хатор, сада постаје „људскија“ и служи људима за опраштање од покојника који је сада потпуно препознатљив по личним карактерним цртама. На овај начин један апстрактан, општи лик постаје лик појединца, конкретне личности са свим манама и врлинама овоземаљског тела и духа.

Појава Фајумских портрета – грчких портрета прикачених за египатске мумије, представља културну и стилску дуалност у целини, као и један потпуно неуобичајен феномен. Мумије које су представљале материјалне форме неопходне за живот након смрти неоспорно припадају египатским религиозним ритуалима. Насупрот томе, портрети су представљали део грчке натуралистичке сликарске традиције која је уведена из Македоније.

Током римског периода портрет постаје детаљнији, представљајући покојника на натуралистички начин са боговима из подземног света, најчешће приказаним са конвенционалним карактеристикама

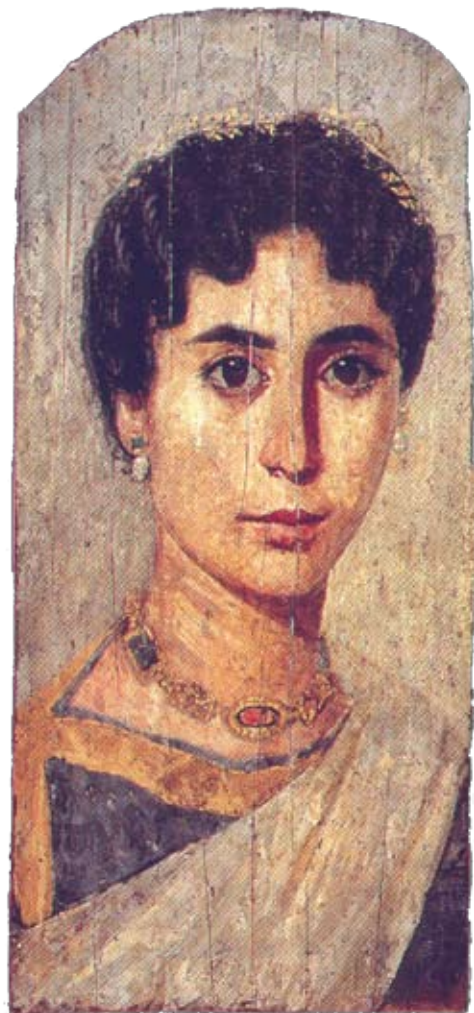
древног Египта. Захваљујући изузетно сувој клими Египта, ови портрети су остали добро очувани. На жалост, многи од њих су уклоњени од својих мумија или ковчега тако да је веома тешко утврдити њихову хронологију. Ипак, најранији и најбољи портрети су израђени у техници енкаустике. Претпоставља се да је током великог економског пада касног римског царства ова техника замењена техником темпере која је била много јефтинија и лакша за коришћење.

Неколико портрета који су пронађени прикачени за своје ковчеге показују јасан контраст у стилови-

ма између високо стилизованих и конвенционалних религиозних сцена на ковчегу, и портрета обогаћеног натуралистичким цртама лица. У фараонској уметности, уобичајени метод портретисања људске фигуре представљао је комбинацију профила и фронталног изгледа фигуре. Глава је приказивана у профилу али су очи сликане у фронталном изгледу. Фронтални приказ је коришћен и за рамена, али су ноге постављане такође у профилу. Умрли је најчешће приказиван у тренутку најуспешнијег периода живота, чак и ако је умро у каснијим годинама, као старац. Веома ретко се појављују приказивања деформисаних, хромих или смежураних особа. Уметник је сликао идеализовани портрет у складу са сликарским конвенцијама свог времена а идентитет портрета је успостављан писањем имена особе.

Стил мумијских (фајумских) портрета који се појављује у хеленистичком периоду и нешто раније у египатском сликарству, поседује извесне различитости. Ови портрети људску фигуру приказују искључиво анфас и толико натуралистички да се најбоље могу упоредити са било којим савременим портретом. Многе слике из првог и другог века су необично живописне и може се рећи да представљају јасан доказ да су проистекле из живог модела портретисаног. Препуне су личних детаља, као што су фризура или накит. Поједини научници верују да су наручиоци одлучивали који период живота желе да представе за вечност. Са друге стране, многи портрети ипак не садрже индивидуални карактер. Из касног трећег века, чини се да се уметност раширила унутар облика серијске производње и да су лица била базирана на једноставном, уопштеном типу представљања личности.

Може се рећи да је прелазак из паганства у хришћанство морао створити јединствену вредност проистеклу из њихових преклапања, о чему јасно сведоче ране коптске иконе.

ЗАПИСИ У БОГОСЛУЖБЕНИМ КЊИГАМА ОРАШАЧКОГ НАМЕСНИШТВА

Записи су белешке на листовима или маргинама рукописа и штампаних књига. Настају из потребе аутора да оставе сведочанство како о себи, тако и о догађајима из њихове блиске околине, а не ретко и о збивањима од ширег значаја. највећи број српских записа сачуван је на богослужбеним књигама. Из периода од 12. до 19. века има их око 20.000. Налазимо их још на страницама Мирослављевог Јеванђеља, које је најстарији сачувани рукопис српске редакције. Пошто је само мали број њих из средњег века, мада су по свом садржају драгоцене, записи су, могло би се слободно рећи, наша литература турског периода. Историографија се њима обилно користи у реконструкцији прошлости, посебно у случајевима у којима недостају остале врсте историјских извора. Вишевековна навика и потреба бележења одређених догађаја на маргинама богослужбених књига, ради чувања од заборавља, настављена је кроз цео 19. и 20. век, мада последњих деценија наши људи све мање имају потребу да на овај начин искажу, ако ништа друго, оно бар свој књижевни дар.

Људи који су оставили некаквог спомена на белинама и празним листовима ових црквених књига орашачког намесништва су најчешће свештеници, учитељи, појци, богослови, црквењаци и дародавци. Овде доносимо веома сужен избор, пре свега у жељи да скренемо пажњу на постојање и важност ових записа и да, ако Бог да, покренемо друге историчаре на сличан подухват њиховог прикупљања и објављивања у својим срединама.

Сија книга Глаголемаја Октоих откупи раб Божиј Марко Антончевић из села Стрмова за своје и фамилие здравље, а брату своме Јакову почившем за душу и дароваје во храм Стаго великомученика Георгија трудом свјашчено јереа Јоанна поповића пароха венчанскога; при владенију Ниегове Светлости Гдра Милоша Обреновића кнјаза все Србији 834 го лета.

Октоих, штампан у Русији између 1762. и 1796. године. Црква Светог архангела Гаврила у Аранђеловцу (Врбичка црква). Књига је очигледно припадала цркви у Венчанима.

Сију Свјатују и Божественнују книгу именујемоју Псалтир купих аз раб Божиј Гаврило Ризнић ассесор исправничества окруж: крагујевачк: ценоју за 142. гроша, и даровах ју цркви Брезовачкој храму Стих Архангелов

Михајла и Гаврила, за вечниј спомен мертвих своих и за спасеније и здравие живих у Бании 1 го Јунија 1837. года.

Псалтир, Москва 1832. Манастир Светог архангела Михаила у Брезовцу (Брезовачка црква)

Сију книгу Зовому Апостол Купи Благословени раб Божи Сава Рабреновић из Чаршије В: Врбице Маистор Абација и трговац и приложи у Цркву Буковичкому Краму Стаго Архангела Гаврила, Спомен За Свога Деду Милића и Бабу Софијану За душу ниову, Спомен јешче несамо ову книжицу него и један Завес на двери за ниову душу наменуто и приложено Вечнаим памјат блажени покои Богдаим душу прости 1844. Године.

Апостол, Москва 1798. Црква Светог архангела Гаврила (Буковичка црква). Сава Рабреновић је један од првих Врбичана који се населио у тек формирану паланку Врбицу, насталу ушоравањем дела истоименог села, која је касније, 1859. године, преименована у Аранђеловац.

Сија книга Глаголаја октоих од купи живко завечни спомен Покоинога за право славну веру хришћанску и приложи во храм свјатаго оца Николаја у сибници цена јеј гроша 28. а живку спомен за здравље кои био свјашченик усудио да ову книгу Препрода да буде проклет и три клет и анатема сам га свети Никола сакрушио.

Октоих, друга половина XVIII века, Црква Светог Ђорђа у Венчанима.

Павле Ранковић свештеник подиже ову цркву и послужи јој до 23 јула 1886 год. тога дана погине у својој кући нападнут од разбојника

Јеванђеље, Москва 1872. Црква Светог апостола Томе у Јеловику. Павле Ранковић је отац Светолика Ранковића, нашег знаменитог књижевника.

У очи овог дана, око три сахата по подне, велика олуја без кише. Много дрвећа поломљено и изваљено из земље. На цркви прозори полупани, а где-где на зградама и цреп поремећен и обаљен с крова. Субота 1902 г.

Минеј за јун, Москва 1860. Дан 29-ти. Врбичка црква.

Опело извршено и истоме присуствовали:

Свештеник V пука Дринске дивизије II позива Јован Бошковић Војвода легије: Војводе Анте Богићевића и свештеник трбушнички из подринске лознице

Милан Рабреновић учитељ подринског округа

Милован Исаковић поручник из Ариља
Милорад Јов. Стојановић порезник из Ваљева

Иван Матић терзија из Лознице Подринске
Светозар А. Топаловић Војник из Крула срез Тамнавски округ Подрински

Љубо П. Петровић из Јошеве срез Јадрански округ подрински

Јеванђеље, Москва 1872. Црква Светог апостола Томе у Јеловику (Јеловичка црква). Од почетка записа па до имена Милана Рабреновића један је рукопис, а затим су се именовани један по један потписивали, судећи по различитим рукописима.

Ову књигу прилаже цркви светог апостола Петра и Павла у Даросави, Смиљана удова Ранка Спасића из Рудоваца за покој душе својих синова Александра и Костадина браће Спасића из Рудоваца погинулих у рату 1912-1915 године 21. јула 1919. год.

Минеј за септембар, Москва 1904. Црква брвнара у Даросави.

Цркви Горњо-Трешњевичкој храму "Св. Параскеве" прилаже ово Св. Јеванђеље Богољуб Д. Јевтић претседник краљ. владе за блажени покој своје мајке Анке године 1935 од христовог рођења дана 8 септембра у Београду

Јеванђеље, Москва 1883. Горња Трешњевица.

Служих сам у овом светом храму св. Ап. Томе 5 година без црквењака без појца и без ичије људске помоћи, и безброј пута само сам и никог у цркви ниједног хришћанина, и ко би дошао тај ..... од окорелих. борећи се тако сам у овом св. храму опет небих по вољи ..... Архијереју и његовим слугама. Али ако види свемоћни Бог и доћиће и томе крај. само је тешко чекати. ово написих после службе коју заврших сам 18/5-II-1968 г. Аврамовић Неофит

Октоих, Москва 1863. Јеловичка црква.

Храм Светог апостола Томе у Јеловику

За време рата српско-аустријског 1914 године с Божјом помоћу, храбрим српским мишицама разбисмо и до ноге потукосмо непријатеља пред Јеловиком 20, 21, 22, и 23 новембра 1914. године. У јеловику је био штаб Дринске дивизије II позива. Када ово пишем наша храбра војска је у Чибутковици, која је заробила до 2.000 војника и мноштво осталог плена. Данас опојасмо и сахранисмо при десној страни цркве до гроба пок. попа Павла, потпоручника марјана Михаиловића, који је погинуо код Смрдљиковца.

Владан Миливојевић

СЛУЖБЕНИ ДЕО - ПРОМЕНЕ У ЕПАРХИЈИ ШУМАДИЈСКОЈ

Његово преосвећенство епископ шумадијски Господин Јован благоизволео је у периоду од 1. априла 2008. до 31. јула 2008. године:

Освећени:

Иконостас за храм Светих апостола Петра и Павла у манастиру Ралетинцу, 12. јула 2008;
Обновљени храм Светог Николаја Мирликијског у манастиру Манастирку, 13. јула 2008;
Земљиште за нови храм Светог Николаја Мирликијског у Дражевцу, 15. јула 2008;
Чесму при храму Светих апостола Петра и Павла у Грошници, 17. јула 2008;
Камен темељац за капелу Свих светих у манастиру Светог Луке у Бошњану, 21. јула 2008;
Звоно за храм Богородице Тројеручице у Малим Пчелицама, 25. јула 2008;
Звона за храм Светог великомученика Георгија у Дрену, 24. јула 2008;
Палионицу свећа при храму Светог великомученика Георгија у Дрену, 24. јула 2008;
Камен темељац за парохијски дом при храму Светог великомученика Георгија у Дрену, 24. јула 2008;

Рукопроезвешти у чин чтеца:

Господина Саву Николића из Крагујевца

Одликовасти:

Чином пројосинђела:

Јеромонаха Алексеја (Ђурђевића), сабрата манастира Денковца;

Досијојансијвом пројонамесника:

Јереја Слободана Раковића, привременог пароха парохије у Раниловићу;
Јереја Сретка Петковића, привременог пароха Друге парохије у Рековцу;

- Орденом Војда Карађорђа

Господина Владана Обрадовића;

- Архиепископском грамотом признања:

Господина Драгољуба Панћића из Крагујевца;
Господина Милана Спасојевића из Крагујевца;
Господина Драгана Младеновића из Крагујевца;
Господина Љубодрага Ђурђевића из Крагујевца;
Господина Слободана Милутиновића из Крагујевца;
Господина Мирослава Радовића из Крагујевца;
Господина Милоја Миљковића из Крагујевца;
Господина Драга Вељка из Крагујевца;
Госпођу Виолету Поповић из Крагујевца;
Госпођу Драгицу Лазовић из Крагујевца;
Госпођу Наду Стојчић из Крагујевца;
Госпођу Мирјану Јоксимовић из Крагујевца;
Протојереја-ставрофора Зарију Божовића из Крагујевца;
Господина Радосава Швабића из Аранђеловца;
Господина Рада Чолића из Раниловића;
Скупштину општине Аранђеловца;
Господина Борислава Јелића из Смедеревске Паланке;
Господина Славољуба Павловића;
Господина Мату Минића;
Господина др Стојана Јевтића из Комарана;
Господина Драгојла Бажалца из Београда;
Скупштину општине Јагодине;
Господина Радмила Милосављевића из Велике Крушевице;

Господина Стојана Ђурђевића из Велике Крушевице;
Скупштину општине Рековца;
Господина Драгана Славковића из Лазаревца;
Господина Милана Стефановића из Лазаревца;
Господина Верољуба Стевановића из Крагујевца;
Господина Вукадина Николића из Крагујевца;
Господина Ивана Ђоровића из Крагујевца;

- Архиепископском грамотом захвалности:

Господина Мирослава Петровића;
Господина Богољуба Јовановића;
Господина Драгана Стојадиновића;
Господина Милана Миловановића;
Господина Радишу Даниловића;
Господина Дејана Бабића;
Господина Љубишу Минића;
Госпођу Милицу Тодоровић;
Госпођу Драгицу Миленковић из Велике Крушевице;
Госпођу Весну Ђоковић из Крагујевца;
Господина Драгана Обрадовића из Крагујевца;
Господина Ђорђа Ђукића из Новог Сада;
Господина Јована Вуковића из Београда;
Господина Зорана Рајића из Крагујевца.

Поделишти благослов за искушеништиво:

Драгану Ракићу у обители манастира Светог великомученика Георгија на Липару;
Весни Дамјановић у обители манастира Преподобног Симона монаха у Прерадовцу;
Светлани Којадиновић у обители манастира Преподобног Симона монаха у Прерадовцу.

Премеситишти по појреби службе:

Јереја Горана Мићића, досадашњег привременог пароха Друге парохије при храму Свете Петке у Крагујевцу и поставити за привременог пароха Друге парохије при Саборној цркви у Крагујевцу.

Посјавитишти:

Јереја Мирољуба Миладиновића, сабрата храма Свете Петке у Крагујевцу, за привременог пароха Друге парохије при храму Свете Петке у Крагујевцу;
Јереја Горана Мићића, досадашњег привременог пароха Друге парохије при храму Свете Петке у Крагујевцу за привременог пароха Друге парохије при Саборној цркви у Крагујевцу.

Разрешишти:

Јереја Срећка Зечевића, привременог пароха Прве парохије при Саборној цркви у Крагујевцу и јереја Дејана Лукића, привременог пароха Треће парохије при Саборној цркви у Крагујевцу, даље дужности опслуживања упражњене Друге парохије при Саборној цркви у Крагујевцу.

Причлишти:

Протојереја Николу Миловића, главног и одговорног уредника епархијског часописа *Каленић*, братству храма Успења Пресвете Богородице у Младеновцу.

Поделишти канонски ошјуси

Јеромонаху Јефрему (Шекарићу), сабрату манастира Успења Пресвете Богородице у манастиру Денковцу, за Епархију врањску;

Протосинђелу Михаилу (Секулићу), сабрату манастира Драче, за Епархију темишварску;
Јеромонаху Леонтију (Француском), за Епархију славонску;
Господину Ристибору Стевићу за Епархију тимочку.

Примићи у свезу клира:

Преподобног јеромонаха Алексеја (Ђурђевића) из Епархије шабачке;
Господина Гојка Марковића из Епархије жичке;
Пречасног јереја Милована Ранковића из Епархије средњоевропске.

Примићи у први разред боџословија:

Господина Дарка Несторовића из Орашја;
Господина Горана Адамовића из Орашја;
Господина Николу Новаковића из Клоке;
Господина Немању Нагулића из Аранђеловца;
Господина Јована Младеновића из Београда;
Господина Немању Милутиновића из Малих Црљена;
Господина Страхинју Савковића из Крагујевца;
Господина Стефана Ђурановића из Крагујевца;
Господина Владана Трифуновића из Бадњевца
Господина Николу Крстића из Шабца;

Завршили боџословију:

Господин Јован Катанић из Чачка;
Господин Дејан Јовановић из Лазаревца;
Господин Никола Јоџић из Варварина;
Господин Немања Стојковић из Краљева;
Господин Бојан Миленовић из Крагујевца;
Господин Стефан Васиљевић из Крагујевца;

Господин Душан Баловић из Крагујевца;
Господин Никола Илић из Крагујевца;
Господин Милош Ђурић из Крагујевца;
Господин Бранислав Николић из Крагујевца;
Господин Иван Илић из Варварина;
Господин Јован Бакајац из Крагујевца.

Поделити боџослов за уџис на Православни боџословски факултет Универзитетa у Београду:

Господину Влади Радивојевићу из Мељака;
Госпођици Милени Јовановић из Мељака;
Господину Милошу Павићу из Варварина;
Господину Бојану Миленовићу из Крагујевца;
Господину Стефану Васиљевићу из Крагујевца;
Господину Душану Баловићу из Крагујевца;
Господину Николи Илићу из Крагујевца;
Господину Драгану Катићу из Рогаче;
Господину Браниславу Николићу из Крагујевца;
Господину Момчилу Јагодићу из Аранђеловца;
Господину Немањи Стојковићу из Краљева;
Господину Ивану Илићу из Варварина;
Господину Николи Јоџићу из Варварина;
Госпођици Мартини Кушић из Крагујевца;
Господину Јовану Бакајцу из Крагујевца;
Господину Стефану Лазаревићу из Аранђеловца;
Господину Дејану Јовановићу из Лазаревца;
Господину Милошу Ђурићу из Крагујевца;
Господину Дејану Јовановићу из Београда.

Поделити боџослов за уџис на Боџословски факултет Свећоџ Саве у Либертивиљу:

Господину Јовану Катанићу из Чачка;

СЛУЖЕЊА ПРИЈЕМИ И ПОСЕТЕ ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ ГОСПОДИНА ЈОВАНА

Од 1. јуна до 31. јула 2008. године

ЈУН

1. јун 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у Саборној цркви у Крагујевцу.

2. јун 2008:

Примио монахе и монахиње манастира Денковаца, Ралетинаца, Прерадоваца, Никоља.

3. јун 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Дивостину, поводом славе манастирске капеле.

5. јун 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у Саборној цркви у Крагујевцу.

6. јун 2008:

Извршио пријем полазника у први разред средњих богословских школа (пријемни испит је организован у Богословије Светог Јована Златоустог у Крагујевцу).

7. јун 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у Саборној цркви у Крагујевцу.

8. јун 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

9. јун 2008:

Присуствовао полагању матурских испита из Светог Писма Новог и Старог Завета у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу.

10. јун 2008:

Присуствовао полагању матурских испита из литургије у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу.

Примио Епископа сремског Г. Василија и јеромонаха Доситеја, игумана манастира Гргетеге.

11. јун 2008:

Присуствовао полагању матурских испита из етике и догматике у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу.

13. јун 2008:

Присуствовао полагању матурских испита из црквеног појања у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу.

14. јун 2008:

Осветио цркву Светих жена мироносица на Градском гробљу у Крагујевцу и служио Свету архијерејску Литургију.

15. јун 2008 – Духови:

Служио Свету архијерејску Литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

Крстио малу Нину из Крагујевца.

16. јун 2008 – Духовски понедељак:

Служио Свету архијерејску Литургију у Старој цркви у Крагујевцу;

Предводио литију кроз Крагујевца;

Примио инжењере Предрага Лукића и Драгана Славковића и протојереја Војислава Одавића;

Примио монахиње из Пећке Патријаршије;

17. јун 2008 – *Духовски уторак*:

Служио Свету архијерејску Литургију у Саборној цркви у Крагујевцу и седмогодишњи парастос блаженопочившем Епископу шумадијском Сави;

У Младеновцу присуствовао прослави четрдестогодишњици свештеничке матуре протојереј-ставрофора Драгољуба Ракића.

18. јун 2008:

Посетио Суморовац ради надгледања радова на цркви.

19. јун 2008:

У Београду одржао више састанака поводом радова на Владичанском двору.

20. јун 2008:

Рад у Епархијској канцеларији;

Обишао храм Свете Петке у крагујевачком насељу Виногради и одредио распоред живописа.

21. јун 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у Саборној цркви у Крагујевцу.

22. јун 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у храму Светог Саве у Барајеву и присуствовао смотри хора Епархије шумадијске.

23. јун 2008:

Рад у Епархијској канцеларији;

Одржао састанак са инжењерима из РЕИК-а *Колубара* поводом електроинсталатерских радова у Владичанском двору.

24. јун 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у храму Светих апостола Вартоломеја и Варнаве у Раниловићима, пререзао славски колач поводом храмовне славе и осветио парохијски дом.

Присуствовао отварању салона аутомобила *Киа* у Крагујевцу.

25. јун 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у храму Свете Петке у Смедеревској Паланци и одредио распоред живописања;

Посетио храм посвећен Светом Преображењу у Смедеревској Паланци ради надгледања радова на обнови.

26. јун 2008:

Примио господу Војислава Миловановића, протомајстора храма Светог Саве на Врачару, Драгомира Ацовића, члана Круноског савета и архитекту Саву Стражимештерова.

27. јун 2008:

Рад у Епархијској канцеларији;

Посетио Лазаревац и одржао састанак са генералним директором РЕИК-а *Колубаре* господином Владаном Јовчићем;

Обишао цркве у Дрену и Рудовцима.

28. јун 2008 – *Видовдан*:

Служио Свету архијерејску Литургију у храму Светог кнеза Лазара у Белошевцу и пререзао славски колач поводом храмовне славе.

29. јун 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у храму Свете Петке у крагујевачком насељу Виногради;

30. јун 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Денковац и јеромонаха Алексеја произвео у чин протосинђела.

ЈУЛ

1. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Никољу и десетогодишњи парастос монахињи Јелисавети.

2. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Дивостин и пререзао славски колач господину Александру Борићу из Београда.

3. јул 2008:

У Патријаршији СПЦ у Београду учествовао на седници епископа из Републике Србије поводом реституције црквене имовине.

4. јул 2008:

Саслуживао, са осталим епископима, опело академику Дејану Медаковићу;

Примио доктора Васу Антуновића из Београда и доктора Рада Николића из Крагујевца.

5. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Каленић и пререзао славски колач поводом славе манастирске капеле;

Посетио манастир Манастирак ради надгледања радова на цркви.

6. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у Саборној цркви у Крагујевцу.

7. јул 2008 – *Ивањдан*:

Служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Тресије и присуствовао почетку духовне манифестације *Дани Милована Видаковића*.

8. јул 2008:

Рад у Епархијској канцеларији.

9. јул 2008:

Посетио манастир Каленић ради надгледања радова на манастирском конаку;

Посетио манастир Прерадовац.

11. јул 2008:

У Београду, у Српској академији наука и уметности, учествовао на састанку поводом обележавања шестогодишњице заснивања манастира Каленић са академицима Гојком Суботићем, Љубомиром Максимовићем и Јованком Калић;

Служио бденије у храму Светих апостола Петра и Павла у Аранђеловцу поводом храмовне славе.

12. јул 2008 – *Петровдан*:

Служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Ралетинацу, пререзао славски колач поводом славе храма и осветио нови иконостас;

Служио помен Миловану Видаковићу у Неменикућама поводом манифестације *Дани Милована Видаковића*;

Посетио манастир Тресије и обишао болесног игумана Јована (Маричића).

13. јул 2008:

Осветио обновљени храм манастира Манастирак и служио Свету архијерејску Литургију;

Осветио нови парохијски дом у Крушевици;

Крстио малог Душана, сина свештеника Срђана Ковачевића из Влашког Дола;

Примио децу из Швајцарске, Албаније и Македоније.

14. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у храму Светих бесребрника Козме и Дамјана у Сипићу и пререзао славски колач поводом храмовне славе.

15. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у храму Светог Пантелејмона у Станову и крстио малу Ангелину, кћерку свештеника Петра Бранковића;

Посетио Дражевац и осветио земљиште и крст за нову цркву.

16. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

Председавао седницом управних органа фондова Епархије шумадијске;

Састао се са архитектором поводом радова на манастиру Прерадовац.

17. јул 2008:

Служио Свету архијерејску литургију у храму Светих апостола Петра и Павла у Грошници и осветио нову чесму у порти храма;

Присуствовао свечаности *Петровдански вез* у порти грошничког храма.

18. јул 2008:

У Београду се састао са доктором Савом Мићићем.

19. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у храму Свете Троице у Церовцу;

Посетио манастир Денковац.

20. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у храму Свете великомученице Недеље у Десимировцу и пререзао славски колач поводом храмовне славе.

21. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Светог Луке у Бошњанима и осветио земљиште и крст за нови параклис у манастирској порти.

22. јул 2008:

Рад у Епархијској канцеларији;

Посетио Параћин.

23. јул 2008:

Рад у Епархијској канцеларији;

У прагњи господина Александра Срећковића посетио манастир Дивостин.

24. јул 2008:

Посетио село Дрен и том приликом осветио два нова звона за цркву, капелу за паљење свећа и темеље парохијског дома;

Посетио у селу Брајковац Центар за психо-социјалну подршку бившим наркоманима *Земља живих*.

25. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у храму Пресвете Богородице Тројеручице у Малим Пчелицама и пререзао славски колач поводом храмовне славе.

26. јул 2008 – *Сабор светог архангела Гаврила:*

Служио Свету архијерејску Литургију у манастиру Вољавчи и пререзао славски колач поводом храмовне славе;

Посетио манастир Благовештење.

27. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у храму Свете Петке у Горњој Трешњевици;

Посетио Аранђеловац и обишао Врбичку цркву ради надгледања радова;

Примио игуманију манастира Каленић мати Нектарију и господина Слободана Симића.

28. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију са архијерејским намесницима Епархије шумадијске у храму Светих апостола Петра и Павла у Аранђеловцу поводом петнаестогодишњице архијерејске службе.

29. јул 2008:

Рад у Епархијској канцеларији;

Посетио манастир Каленић;

Посетио манастир Прерадовац;

Посетио Течић и у храму одредио распоред за живопис;

Посетио Велику Сугубину ради надгледања радова на цркви.

30. јул 2008:

Служио Свету архијерејску Литургију у храму Свете мученице Марине у Својново;

Посетио манастир Својново.

31. јул 2008:

Рад у Епархијској канцеларији.

Касија

НА ДАН РОЂЕЊА ЈОВАНА

ПРЕПЕЧЕ

...
Вест Исаије пророка данас рођењем Јована највећег од пророка извршила се.

Ево – рече – шаљем анђела свог пред лице твоје који ће ти усмерити живот. И он као претходни бојовник Бога небеског истински упуту се стазама Бога нашега, будући човек природом, но нађео животом, јер пригрливши позпуну чистоту и чедност имао је све што је природно, бежао је од противприродног, и борио се за оно што је изнад природе.

И сви ми верни подражавајмо његову врлину молимо га да у нашу корист збори те да искупи душе наше.

Превоо Миодраг Павловић

Дејан Мандеџић - Свети Јован Препечча

ДЕЧИЈА СТРАНА

«КО НЕ ПРИМИ ЦАРСТВА БОЖИЈЕГА КАО ДЕТЕ НЕБЕ УБИ У ЊЕГА»

Син Божији – Христос Богочовек

Правно да не бисмо знали како је могуће да Човек и Бог буду једно да нам то сам Бог није показао.

Изабрани народ имао је пророке који су најављивали долазак Спаситеља. Остали народи су углавном преко својих приповедача слутили рођење Сина Божијег на земљи. Син Божији, Исус Христос је и Бог и човек. Бог Отац послао га је да проживи један људски живот на земљи. После Његовог рођења ништа на земљи више није било као пре. Зато се време дели на године пре и после Његовог рођења.

У свом животу на земљи Богочовек Христос служио је људима на све могуће, и наизглед немогуће, начине – лечио је неизлечиве болеснике, хранио гладне, васкрсавао мртве. Притом је учио људе скромности, доброты и пожртвованости. На крају је за људе дао и свој живот. Зато што их је волео, сваког понаособ.

Они који су га волели и који су веровали Његовим речима плакали су за Њим. Они који Га нису волели, разапели су га на крст на којем је издахнуо.

Љубав увек оставља слободу зато што је љубав. Зато је Син Божији оставио људима слободу да га воле или не воле.

Пошто је био Син Божији, Христос је победио смрт и васкрсао – устао из мртвих. Пошто је био и Син човечији – васкрсење и вечни живот у Царству Божијем обећани су свим људима који верују у Христа Богочовека и иду за Њим и са Њим.

Христос је сада у Цркви. На чудесан и тајанствен начин Он је присутан невидљиво, али и видљиво. Погледај, налази се свуда. На иконостасу нам долази у сусрет са јеванђељем. У апсиди је у наручју своје мајке – Пресвете Богородице. На зидовима брода приказане су сцене из Христовог живота – чуда која је чинио. Приказана је и Његова смрт на крсту. Ту је Богородица која плаче за својим сином. Приказано је и васкрсење Христово – Христос који разбија вратнице подземног света и избавља Адама и остале праоце. Приказан је и Христос који се, после васкрсења, вазноси Оцу.

Већ знаш да иконе и фреске нису обичне слике. Оно што је на њима, на тајанствен начин заиста је присутно.

Вероватно негде у кући имаш албум са породичним фотографијама. На њима можеш видети себе из различитих фаза – као бебу, затим у оградици, па на бициклу, на мору, у школи... Кад посматраш те фотографије, сећање чини да оне оживе. И цео твој живот ти је одједном пред очима.

Један од разлога зашто се Бог јавио у људском телу је управо тај да би људи могли да га, иначе невидљивог, виде. На иконама и фрескама – које су слике Царства Небеског – сви догађаји из Христовог живота дешавају се истовремено. Христос је истовремено и беба и одрастао, истовремено је и мртав и васкрсао, истовремено је у Витлејему у коме се родио и у Јерусалиму у коме је пострадао и васкрсао. Христос је свуда и увек.

То је тајна Божијег времена које обухвата све. Истовремено и прошлост и садашњост и будућност. Још једна од тајни Царства Небеског.

Не заборави да је Црква небо на земљи. Господ нас посматра са врха неба – из куполе. Изгледа строго – али и то је Христос. Овако приказан, зове се Сведржитељ – Онај на коме почива свет.

Дечије Молитве

Благи Боже, даруј нам добро, чувај нас од зла, подари нам здравље и окружи нас добрим људима. Савладај зло и овладај добром! Очекујем Исуса Христа. Амин. (Емилија Мркобрада)

Боже, ја се молим да нема више туче, да нема смрти и да будемо добри људи. И још бих желео да нема рата и да нема болести. (Милорад Савић)

Молим Те Боже да се смрт укине и да животиње више не нападају људе. Хвала Ти што си створио свет на којем сада живимо. Хвала Ти што нас лечиш од разних болести. И опрости ми све моје грехе, амин! Још Те молим да се од Тебе врати Исус Христос. (Никола Јарић)

Оче наш, подари нам доброту, дај нам памети да имамо све петице. Пошаљи нам Исуса Христа да останемо вечно живи. Амин. (Марија Милић)

Молим Те Боже да васкрснеш све умрле становнике света. Да не буде више смрти, да зла више нема, да влада мир у целом свету. Да деца и одрасли буду срећни и да цела земља буде здрава. Не бих желела да буде зла и туче. (Ивана Обрадовић)

Боже, ја бих Те молила да ми учиниш ово: да будем одлична у школи и да будем срећна у животу. Да излазим сваки дан испред зграде, и још Ти ја желим да Ти будеш добро. И овом молитвом тражим од Тебе све ово. Твоја Анђела. (Анђела Цветковић)

Оче наш, молим Ти се, дођи на свет да Те сви виде. Благослови све ученике, и опрости им грехе њихове. Даруј овај свет љубављу да се људи из це-

лог света воле, да се не свађају и не бију. Амин! (Теодора Бабић)

Боже Свети који си на небесима, молим Те подари нам живот много година. Да нема више зла на земљи. Да се људи више не убијају. Да животиње не нападају људе. Да сва деца имају

добре оцене. (Никола Миловановић)

У име Оца и Сина и Светога Духа, амин. Наш Боже, благослови нас и даруј свима дарове који су им драги. Који су грешили у животу, опрости им. Оне који су сиромашни, благослови их. (Анастасија Крејовић)

Оче наш хвала Ти на свему. Захваљује ти се Милош Милентијевић.

Хвала Ти Боже што си нам подарио живот. (Марија Антонијевић)

Хвала за школу и добре учитеље и учитељице. Молим Те да видим Исуса Христа и да не будем прехлађена. И да се сви дружимо. (Тања Војводић)

У име Оца и Сина и Светога Духа, амин. Хвала Ти Боже што си нам подарио живот на планети земљи. Опрости нам наше грехе и псовке. (Марко)

Боже, дај добро свакоме ономе ко Те зна. Дођи нам на земљу јер Те волимо и желимо да Те видимо. (Јована Лазаревић)

Боже, молим Те да видимо Исуса Христа. И молим те да могу сви и ја чак да летим. И молим Те да нема ратова и да сви живимо вечно. И молим те да нема дрогираша и да нема лопова! И да Исус сиђе ускоро на земљу, и да сви буду срећни. (Марица Павловић)

Оче наш, даруј нас срећом и здрављем, да све буде лепо и да нас лечиш од болести разних. Боже драги, чувај манастире и Свету Гору. Свештеницима подари моћи и зло спречи чак и у сред ноћи. (Радован Јакшић)

Боже, ја сам Ти захвална зато што нам опрашташ све грехове и зато што си уз мене кад ми се дешавају неке ствари. Молим Те да у нашој земљи Србији нема злочина, криминала, убиства. Волела бих да живимо у љубави и слози. (Јована Шевар)

Боже, волео бих да нико не напада животиње, људе, децу и друга жива бића. Драги Боже ја бих волео да сви људи који су преминули оживе и да будемо сви срећни и радосни и да сви будемо у Твоме срцу. (Александар Куч)

Боже, помози нам да добијемо добре оцене. Молим Ти се да нестане смрти, да се људи не бију већ да буде све како треба. Боже, молила бих од Тебе да нам буде најбоље одељење у школи. Дај нам Боже да сви будемо живи и здрави. (Јована Лазаревић)

Молим Те Боже да дарујеш све моје пријатеље па чак и непријатеље здрављем и поштењем. Боже који си на небесима, да ли може да се учини да све буде бесмртно и да постоји добар однос између живих бића: људи, животиња и биљака? Да се уклони све зло, и смртност, и да се стално молимо Теби. Сада и увек и у векове векова, амин. Једва чекам да се врати Христос. Амин. (Н. Н.)

Боже, молим Те да се сви људи слажу и да не буде зла, и да сви живе вечно и да нестане смрт. Боже наш подари нам леп живот као што си подарио Адаму и Еви у Рају. Нека све буде весело и радосно. Амин. (Јована Кузмановић)

Драги Боже који си на небесима, дај нам љубави мира и доброте. Моја највећа жеља је да сви људи живе у слози и да не постоји смрт. Волела бих да се отвори што више цркава, а не да се затварају. (Катарина Јоксимовић)

Драги Боже, желела бих да све постане бесмртно, да људи буде све више и да више живе. Боже, желела бих да постоји неки лек против умирања. Волела бих да се врати Исус Христос. (Јелена Лазаревић)

Боже, волео бих да сиђеш на земљу и да ми увек помогнеш, јер пре ми ниси помогао када сам пао са бицикле и изгулио се на бетон. (Урош Милојевић)

Боже, молио бих Те да ми оствариш једну жељу. То је да будем одличан ђак. Једва чекам да сиђеш јер је овде досадно. (Немања Петровић)

Мој Боже, једва чекам да сиђеш доле у овај пакао. Једног трена сам помислила да Те нема. То се десило када су ми украли телефон. Али ипак нисам изгубила наду да ћеш сићи и да ће сви оживети. (Марина Ивановић)

Прикупио и приредио вероучитељ Срећко Петровић, ОШ Милан Илић Чича, Аранђеловац

Библија

ваки човек понекад постави себи питање: Ко сам ја? Да би на то питање успешно одговорили потребно је да одговоримо на нека друга важна питања. Једно од тих питања гласи: Шта је то Библија?

Библија или Свето писмо састоји се од више књига које су обично скупљене у једне корице. Први део Светог писма зове се Постање и у њему је описано како је Бог створио свет и човека. О томе шта се кроз генерације људи дешавало од најранијих времена па док се Бог није појавио у људском телу, да би тако спасао људски род који је сасвим залутао на странпутицу – о свему томе пише у Библији.

Свето писмо су кроз стотине година писали изабрани људи које је Бог надахнуо да записују догађаје из историје Изабраног јеврејског народа, Израиља, важне за спасење људског рода. У Изабраном народу рађали су се Божји пророци – људи који су волели Бога и разумели шта Он поручује људима и то им преносили. Пророци су, између осталог, најављивали свом народу да ће се у њему, када се испуни пуноћа времена, родити Месија, Спаситељ света. И све је то брижљиво записивано у књиге Светог писма, које се налазе у првом делу и који се назива Стари завет. Реч завет или савез означава савез изабраног народа са Богом.

У другом делу Светог писма, који се назива Нови завет, описани су догађаји који су претходили појави Спаситеља Господа Исуса Христа као Бога у телу, односно Богочовека, затим су описани Његов живот на земљи, Његова крсна смрт, Васкрсење и Вазнесење на Небо, као и дела Његових првих ученика, апостола, из којих се разгранала Црква по целом свету.

У многим књигама Светог писма описано је како су генерације Адамових и Евиних потомака смењивале једна другу, да би се, после генерација и генерација, коначно, родио и ти – пра-пра и још много пра-пра-унук Адама и Еве. То што су Адам и Ева наши најстарији преци, прародитељи, и те како има значаја за то незгодно питање: Ко сам ја? Али, тешко да је то довољно за одговор.

Много тога што пише у Светом писму тешко је разумљиво, а оно што изгледа разумљиво – не знаш да ли баш има везе са тобом. Мудри људи кажу да у Библији има много тајних шифри које је тешко, па и немогуће, протумачити сам. Све-

то писмо је записана Реч Божија. Реч Божија је Син Божији, Господ Исус Христос. Свето писмо је, на тајанствен начин – Христос сам. Ово су велике тајне за чије је одгонетање потребан читав живот. Па и више од тога, читава вечност у заједници са Богом.

И питање које си поставио на почетку – Ко сам ја? – представља једну такву тајну. Као пулољак који се отвара, тако и тајна, разоткривајући се, постаје све лепша, али и даље остаје тајна.

Размисли још једном, да ли си баш толико радознао? Свето писмо може да те уведе у тајну. Има ту, међутим још једна тајна. Да би те Света Књига научила

томе ко си ти, тешко да може остати само штиво за читање у фотељи, као нека бајка, или занимљив роман, или приказ историје. Она мора за тебе да оживи и то кроз твој живот у Цркви и учешће у Светој Литургији. Колико год то изгледало чудно, Библија, заправо, свој пуни и истински живот живи у Цркви и само се животом у Цркви може правилно разумети.

Фото репортажа

Из летопися...

Свети Арханђел Гаврило, енкаустична икона оца Андреја Давидова

